

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Könsstereotyp eller normbrytande?

En analys av sex svenska bilderböcker

Lisa Eriksson & Elin Stenbäcka Guttelvik

VT-2023

Examensarbete, Avancerad nivå (yrkesexamen), 30 hp
Svenska språket
Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3
Examensarbete för grundlärare F-3 eller 4–6: Svenska med didaktisk inriktning

Handledare: Cecilia Annell
Examinator: Caroline Sims

Sammanfattning

Denna studie handlar om hur karaktärerna framställs genom normbrytande och stereotypa föreställningar i svenska barnböcker. Studien är baserad på sex bilderböcker skrivna av två författare, vilka är Astrid Lindgren och Pija Lindenbaum. Syftet med studien är att synliggöra vilken utsträckning elever får ta del av normbrytande och stereotypa föreställningar i litteraturen. Det teoretiska ramverket för studien är genusteori och intersektionellt perspektiv. Studien genomfördes med stöd av ett analyschema som bygger på en analysmodell av Nikolajeva (2017) med fokus på framställningar av karaktärer. Resultatet är baserat på en kvalitativ innehållsanalys och en bildanalys. Studiens resultat visar att i både text och bild framställs karaktärerna med normbrytande och stereotypa föreställningar där både likheter och skillnader finns gällande deras karaktärsdrag.

Nyckelord: Genus, kön, normbrytande, stereotyp, barnlitteratur

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Disposition	2
2. Bakgrund	3
2.1 Skolans styrdokument, myndigheter och organisationer	3
2.2 Litteraturdidaktik.....	4
2.3 Normer	5
2.4 Barnlitteraturens historia	6
2.5 Begrepp med relevans för studien	6
2.5.1 Genusrelaterade begrepp	6
2.5.2 Litterära begrepp	7
3. Tidigare forskning	8
4. Teori	13
4.1 Begreppen kön och genus	13
4.2 Genussystemet.....	14
4.3 Intersektionella perspektivet	14
5. Material och urval	17
5.1 Motivering till urval och material	17
5.2 Presentation av författare	17
5.3 Presentation av material	18
5.3.1 Känner du Pippi Långstrump?.....	18
5.3.2 Titta, Madicken det snöar!	18
5.3.3 Den där Emil	19
5.3.4 Gittan och gråvargarna	20
5.3.5 Kenta och barbisarna	20
5.3.6 Lill-Zlatan och morbror raring	21
6. Metod	22
6.1. Kvalitativ innehållsanalys	22
6.2 Bildanalys.....	22
6.3 Analysschema.....	22
6.3.1 Redogörelse av de stereotypa manliga karaktärsdragen.....	23
6.3.2 Redogörelse av de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen	24
6.4 Genomförande.....	24
6.5 Etiska aspekter.....	24
6.6 Metodkritik.....	25
7. Resultat.....	27
7.1 Hur skildras karaktärerna könstereotypt och normbrytande utifrån ett reviderat analyschema från Nikolajeva?	27
7.1.1 Känner du Pippi Långstrump?.....	27
7.1.2 Titta, Madicken det snöar!	29
7.1.3 Den där Emil	30
7.1.4 Gittan och gråvargarna	32
7.1.5 Kenta och barbisarna	33
7.1.6 Lill-Zlatan och morbror raring	34
7.2 Vilka likheter och skillnader finns det mellan karaktärerna gällande könsstereotypa och normbrytande föreställningar?	35

7.2.1	Känner du Pippi Långstrump?.....	35
7.2.2	Titta, Madicken det snöar!	35
7.2.3	Den där Emil	36
7.2.4	Gittan och gråvargarna	36
7.2.5	Kenta och barbisarna	36
7.2.6	Lill-Zlatan och morbror raring	36
8.	Diskussion	37
8.1	Resultat och tidigare forskning	37
8.2	Didaktisk diskussion	38
8.3	Slutsats	40
8.4	Vidare forskning.....	41
	Litteraturlista	42
	Bilagor	

1. Inledning

Redan i tidig ålder blir barn medvetna om vad som skiljer det manliga och kvinnliga åt samt hur det manliga värderas högre än det kvinnliga. Anledningen till detta är de genusföreställningar som finns i samhället och dessa föreställningar är svåra att förändra då de är både kulturellt och historiskt betingade. Inom vissa områden som politik, ekonomi, utbildning och familj finns det en tydlig hierarki mellan könen, exempelvis är de yrken som är mer välbetalda mansdominerade och att många studieinriktningar är starkt könsbundna (Kåreland 2005:10). Kåreland (2005:11) skriver att samhället präglas av könsordningens maktstrukturer mellan män och kvinnor samt föreställningar av den manliga dominansen. Däremot förändras gränserna konstant för vad som anses vara kvinnligt respektive manligt. Genusrelaterade frågor har uppmärksammats i samhället och forskningen visar att genus och genusrelationer bildas och upprätthålls i skolan och därför behövs en djupare kunskap om ämnet. Skolans styrdokument belyser vikten av att arbeta med jämställdhet mellan könen (Skolverket 2022:5). I Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshem framgår det att skolans uppgift är att arbeta med könsmonster och normer samt att elevens könstillhörighet inte ska påverka hans rättigheter och möjligheter (Skolverket 2022:7,12).

Vårt intresse för genus och normer har byggts upp under tiden vi har arbetat på olika skolor och från vår studietid. Genom föreläsningar, litteratur och möten med elever har vi tagit del av kritiska perspektiv på föreställningar om vad som anses vara kvinnligt respektive manligt. Vi har sett hur elever snabbt blir medvetna om vad som skiljer en man och en kvinna åt samt deras olika möjligheter i samhället. Elever lär sig vad som uppfattas som accepterade manliga respektive kvinnliga beteenden och utseenden utifrån samhällets föreställningar om kön. Detta har även lyfts fram i kurslitteratur från studietiden, där både forskning och diskussioner med klasskamrater har behandlat detta ämne. Vi har därmed valt att undersöka både text och bild för att synliggöra hur genus och normer framställs i bilderböcker. Detta eftersom barn ständigt kommer i kontakt med de föreställningar bilderböckerna förmedlar och att vi som framtida lärare kommer att använda oss av bilderböcker i vår verksamhet.

Böcker förmedlar samhällets sociala mönster och föreställningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt, vilket ger barn en uppfattning om vad kön och genus är. Barnen tar sedan med sig erfarenheter från innehållet av böckerna när de själva bildar en uppfattning av könen. De flesta böcker barn möter idag förmedlar vad som anses vara kvinnligt respektive manligt där mannen framställs som stark och aktiv medan kvinnan framställs som omhändertagande och passiv. Bilderböckernas framställningar av kön kan uppfattas problematiskt om eleverna endast får ta del av en specifik representation av könen, vilket ger eleverna en ensidig syn på kön (Kåreland & Lindh-Munther 2005:126, 128).

Vi kommer undersöka hur kön och normer framställs i sex bilderböcker av två författare, vilka är Astrid Lindgren och Pija Lindenbaum. Studiens material består av tre böcker av Astrid Lindgren och tre böcker av Pija Lindenbaum. Dessa två författare är prisbelönta och har skapat många bilderböcker med karaktärer som lämnat avtryck på oss båda. Författarna har skapat bilderböcker som lyfter fram olika karaktärer och scenarion vilket vi upplevt som positivt för

användandet i skolan när vi själva har arbetat eller varit på vår verksamhets förlagda utbildning. Därmed vill vi undersöka hur dessa bilderböcker framställs utifrån genus och normer samt vad som synliggörs och uttrycks genom illustration och text.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa vilka normbrytande och könsstereotypa föreställningar elever får ta del av i skönlitteratur. Därför vill vi i denna studie undersöka hur flickor/kvinnor och pojkar/män framställs utifrån ett reviderat analyschema av Nikolajeva (se avsnitt 6.3) i tre bilderböcker av Astrid Lindgren och tre bilderböcker av Pija Lindenbum. Studien kommer undersöka likheter och skillnader mellan karaktärernas framställningar utifrån könsstereotypa och normbrytande föreställningar.

Utifrån studiens syfte skapades följande frågeställningar:

- Hur skildras könsstereotypa och normbrytande uppfattningar i skönlitterära barnböcker skrivna av två utvalda författare?
- Vilka likheter och skillnader gällande könsstereotypa och normbrytande karaktärer finns mellan böckerna av de olika författarna?

1.2 Disposition

I studiens andra del presenteras studiens bakgrund som innehåller vad styrdokument, organisationer och myndigheter belyser gällande jämställdhetsarbete och grundläggande värden. Vidare följer en redogörelse av litteraturdidaktik, normer samt barnlitteraturens historia. Därefter definieras genusrelaterade begrepp och litterära begrepp. I den tredje delen redogörs tidigare forskning som är relevant för studien. I den fjärde delen beskrivs genusteorin och det intersektionella perspektivet, vilka är de teorier vi utgår från i analysen. Den femte delen beskriver studiens urval och följs av en presentation av författare och material. I studiens sjätte del presenteras de forskningsmetoder vi använder följt av en beskrivning av etiska aspekter och metodkritik. I den sjunde delen presenteras resultatet från studiens analys följt av en jämförelse av karaktärernas karaktärsdrag. I studiens åttonde del förs en diskussion gällande resultat och tidigare forskning samt didaktik följt av studiens slutsats och förslag till vidare forskning.

2. Bakgrund

I det följande avsnittet presenteras bakgrundsinformation med relevans för studien. Kapitlet inleds med avsnittet grundläggande värden, kursplanen och det centrala innehållet i svenska från skolans styrdokument, myndigheter och organisationer samt deras arbete för jämställdhet i skolan. Därefter följer en redogörelse av litteraturredidaktik vilket följs av en förklaring av vad normer är och hur de skapas samt en fördjupning i barnlitteraturens historia. Avslutningsvis presenteras en definition av begreppen; stereotyper, könstillhörighet, huvudperson och biperson.

2.1 Skolans styrdokument, myndigheter och organisationer

I avsnittet "Grundläggande värden" i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (hädanefter benämns som Lgr22) står det att ska skolan främja elevens sätt att se alla människors lika värde oavsett individens kön (Skolverket 2022:5).

I *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshem (2022)* står det att:

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet (Skolverket 2022: 6).

Skolan ska arbeta för jämställdhet mellan män och kvinnor, flickor och pojkar samt förmedla deras lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter i samhället. Elevernas könstillhörighet ska inte påverka den interaktion som förekommer mellan individer i skolan. Skolans arbete för jämställdhet ska främja elevernas förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur föreställningar om könen kan påverka livsval (Skolverket 2022:7–8). Utifrån samhällets gemensamma värderingar ska skolan påverka och stimulera eleverna i frågor kring normer och värden. Skolans mål är att varje elev som lämnar grundskolan ska kunna göra etiska ställningstagande, respektera andra individers egenvärde samt förstå andra individers situationer och agera utifrån deras bästa (Skolverket 2022:11). Språket utvecklar individens identitet och förmågan att förstå omvärlden. I kursplanen för svenska framgår det att elevernas möte med texter ska främja deras identitetsutveckling och förståelse för omvärlden (Skolverket 2022:224). I det centrala innehållet för årskurs 1–3 i svenska står det även att utifrån olika syften ska eleverna utveckla förmågan att granska skönlitteratur, ta del av texter som skildrar människors erfarenheter och upplevelser samt jämföra texter med sina egna erfarenheter (Skolverket 2022:225–226).

Jämställdhetsmyndigheten (2022a) skriver att ett av skolans uppdrag är att arbeta för ett jämställt samhälle där traditionella könsmonster ska motverkas. Enligt Skolverket (2022:5) ska skolan förmedla elevernas rättigheter och de värden som uttrycks i Barnkonventionen. Barnkonventionen blev en del av svensk lag den 1 januari 2020, vilket innebär att lagstiftarna

måste ta hänsyn till detta i Skollagen (Skolverket 2020a). Barnkonventionen är ett internationellt avtal som är rättsligt bindande och innehåller 54 artiklar som lyfter fram barnens rättigheter, där varje artikel är lika betydande och tillsammans utgör dem en helhet. (Unicef u.å). Artiklarna innehåller fyra grundprinciper förespråkar att varje barn har lika rättigheter och värde, varje beslutstagande ska utgå från barnens bästa, varje barn är berättigad till utveckling och sitt liv och slutligen att varje barn har rätt att yttra sig och respekteras (Unicef Sverige 2018:4). Artikel två i Barnkonventionen är en av de fyra grundprinciperna och lyfter fram att varje barn är lika mycket värd och har samma rättigheter oavsett barnets eller förälderns kön, ras, hudfärg, språk, religion, ursprung samt funktionsnedsättning (Unicef Sverige 2018:14).

2.2 Litteraturredidaktik

Under 1970- och 1980-talet började diskussionen i Sverige om att skolans arbete med skönlitteratur ska involvera elevernas tankar och erfarenheter. Meningsskapandet i läsningen är beroende av individens aktiva roll och den dynamiska rörelsen mellan läsaren och texten (Nordberg 2020:23). Litteratur ska enligt Nordberg (2020:56) läsas som litteratur och inte exempelvis som en faktatext eftersom eleverna då får en större möjlighet till att utveckla deras tankar. Detta kan även fungera som ett hjälpmedel till elevernas arbete med bland annat genus och värdegrundsfrågor i skolan där skönlitteratur främjar utvecklingen av elevens tankar. Litteraturen bör skapa en läsupplevelse där känslor och frågor uppstår eftersom ett mer känslomässigt engagemang under läsning har stor betydelse för eleven och kan exempelvis utveckla elevens analytiska blick (Nordberg 2020:7, 44). Litteraturen har möjligheten att utveckla elevernas förståelse kring sina och andra individers livssituation och rättigheter. När normer och maktordningar synliggörs får eleverna tillfället att reflektera och diskutera vilket öppnar upp och möjliggör förändringar i samhället. Därmed behöver litteraturutbudet vara brett för att visa mångfald och ge eleverna möjlighet till olika reflektioner samt upplevelser (Widholm 2012:44–45). Barnlitteraturen ger eleverna tryggheten till att utforska och reflektera över sin verklighet, vilket bidrar till att skapa ett mer tolerant samhälle med empatiska individer (Widholm 2012:50).

Normer och stereotypa föreställningar av vad som anses vara manligt och kvinnligt är vanligt förekommande i äldre barnlitteratur, där flickor framställs som lydiga och omtänksamma medan pojkar framställs som aktiva och bråkiga. Barnlitteraturen speglar de värden och normer som förekommer i samhället och kan därmed påverka elevernas uppfattning för vad som anses vara maskulint och feminint (Kåreland 2021:225–226). Även Tenngart (2012:15) påvisar sambandet mellan barnlitteraturen och samhället, där värderingen av barnlitteraturen är förknippat med samhällets värdering av barnet. Elevernas möjlighet att identifiera sig med karaktärer i barnlitteratur påverkas av de normer och värderingar som existerar i samhället (Åkerström 2012:76, 79).

Skönlitteratur är ett betydelsefullt inslag i elevernas vardag och därför behöver eleverna få möjligheten att identifiera sig med skönlitteraturens karaktärer. När eleven får lära känna karaktärerna i skönlitteraturen uppstår det ett engagemang för karaktärerna i boken, vilket skapar en spegel mellan karaktärerna och elevens känslor (Nikolajeva 2017:212). Lärare behöver inse fördelen med att implementera skönlitteratur i undervisningen, eftersom elevernas

möte med texter även tillför möjligheten att se samhället och händelser med andra glasögon (Kåreland 2009:76–77). Barnböcker kan förknippas med begreppen *fönster* och *speglar*. Barnböcker har möjligheten att visa en gemenskap, där eleven inte är ensam om en känsla eller erfarenhet och kan därmed känna en tillhörighet. Barnboken är då en *spegel* för eleverna där de kan identifiera sig med innehållet i boken. Om möjligheten till *spegling* är minimal eller icke existerande förmedlas budskapet att individen är avvikande och inte tillhör samhället. Barnboken kan även fungera som ett *fönster* för eleverna, där innehållet i barnlitteraturen synliggör en variation av utseenden, perspektiv och sätt att agera. Detta öppnar upp för inkludering eftersom elever utvecklar en förståelse för olikheter (Salmson 2021:10). Enligt Salmson (2021:11) behöver alla individer läsa litteratur som kan agera som *spegling* och litteratur som kan agera som *fönster*. Det Salmson (2021) beskriver som *speglar* och *fönster* är i likhet med vad Tenngarts (2021:24–31) benämner som *första världen* och *förstå sitt liv*. Läsning av litteratur medför flera fördelar, exempelvis utveckling av elevernas ordförråd och förmågan att uttrycka känslor. Utöver språkutveckling främjar även litteraturen elevernas kognitiva och emotionella förmågor där tankar och känslor sker samtidigt. Likheter och skillnader som förekommer inom litteraturen utvecklar elevernas nyanserade tänkande kring hur individer skiljer sig åt och hur dessa placeras i kategorier. Det är dessa kategorier som gör det möjligt för eleverna att organisera sig i samhället (Tenngart 2012:27–28). När samhället kategoriseras relaterar eleverna till sig själv. Den som får litteratur uppläst alternativt läser själv får ta del av uppsättningar att relatera till eftersom de alternativ och situationer som förekommer i litteraturen stödjer elevernas förståelse om verkligheten och sitt liv (Tenngart 2012:29). Litteratur för barn är både viktigt för eleven och samhället eftersom det är ett effektivt sätt att fostra elever till accepterande medborgare i samhället samt utmana och ifrågasätta existerande samhällsstrukturer (Nikolajeva 2017:360).

2.3 Normer

I samhället existerar informella och osynliga regler för hur människor bör vara och hur de ska behandla sina medmänniskor. Normer är idéer, föreställningar och förväntningar på det som betraktas som normalt i samhället (Forum för levande historia & RFSU Ungdom 2011:6; Salmson 2021:15; Skolverket 2016: 3). Normen består av två delar vilka är det normala och det avvikande. Normen synliggörs vid det tillfälle då normen bryts, till exempel att flickor är stökigare än pojkar eller att pojkar klär sig i klänningar och därmed avviker från normen. Dessa avvikelser är en del av normen eftersom avvikelser ger normen en mening (Wedin 2018:53). Normer är socialt konstruerade och grunden till normer är värderingar hos individer vilka är föränderliga eftersom de konstrueras och utmanas i möten med andra individer. Normer bildar maktstrukturer och avgör hur inflytande fördelas i samhället (Forum för levande historia & RFSU Ungdom 2011:6). I jämförelse med kvinnor är normen för män mer komplex eftersom mannen har en högre position i samhället än vad kvinnan har. En man behöver avvisa allt som anses vara feminint för att kunna bevara sin manliga karaktär. Att som man agera “kvinnligt” är därför mer riskfyllt än att en kvinna skulle agera “manligt” (Jämställdhetsmyndigheten 2022b).

2.4 Barnlitteraturens historia

Kåreland (2001:25–27) skriver att de flesta individer har en egen uppfattning om vad en barnbok är och att vissa kopplar detta till en specifik bok som till exempel *Pippi Långstrump* eller *Pettsson och Findus*. En barnbok ska vara lättläst med många bilder där barnet ska kunna identifiera sig med bokens karaktärer. Vad som uppfattas som en barnbok eller en vuxenbok är inte helt självklart utan bokkategorierna samspelar med varandra och beror på hur förlaget marknadsför boken. *Gullivers resor* utgavs år 1726 och är en av de klassiska böckerna som till en början var skrivna för vuxna men blev snabbt uppskattat av barnen. De första böckerna för barn var utformade utifrån ett pedagogiskt syfte och var skrivna för att uppfostra och uppmuntra barnen till att vara goda kristna (Kåreland 2021:30). Barnboken styrdes av kyrkan och var länge en central del i barnens uppfostran. En av vanligaste genrerna var “plutakerna”, vilket är berättelser om framstående manliga karaktärer där kvinnliga karaktärer endast gestaltades i bakgrunden. Barnböckerna speglade samhällets normativa föreställningar gällande manligt och kvinnligt där mannen är överordnad och kvinnan underordnad (Kåreland 2021:27,28). Den första svenska barnboken publicerades år 1591 och var skriven för flickor där boken bland annat tog upp förhållningsregler från bibeln. Innan barnboken blev en egen kategori syftade inte böckerna till att ge läsglädje hos barn. Barnboken växte fram allt mer och en ny syn på barnlitteratur utvecklades omkring slutet av 1700-talet och början på 1800-talet. När pojkb- och flickböcker gavs ut under 1800-talet präglades pojkboken av sjöromaner och indianberättelser medan boken för flickor var kopplade till uppfostran och familj (Kåreland 2021:30). Allt fler blev läskunniga på 1800-talet i Sverige vilket resulterade i att barnböcker kraftigt växte inom många olika genrer. Men det var inte förrän år 1945, när andra världskriget nått sitt slut, som den svenska barnboken fick sitt genombrott. Flera kända författare fick sina genombrott strax därpå och år 1948 bildades *Sveriges Ungdomsförfattareförening* som bidrog till att författarnas ställning stärktes i samhället. En av dessa författare var Astrid Lindgren med sina böcker om Pippi Långstrump. Pippis karaktär blev en symbol för det nya och fria barnet där de vuxnas krav inte godtogs av Pippi. Pippi utmanade samhällets normer och skapade ett nytt barnbokskoncept där intresset för individen låg i fokus. Barnboken har förändrats genom åren och speglar nu de förändringar som skett i samhället (Kåreland 2021:32–36).

2.5 Begrepp med relevans för studien

Detta avsnitt inleds med en definition av genusrelaterade begrepp där stereotyper och könstillhörighet definieras. Avslutningsvis definieras de litterära begreppen huvudperson och biperson.

2.5.1 Genusrelaterade begrepp

Stereotyper är föreställningar av hur en individ är eller bör vara. Alla individer är i behov av att förenkla de bilder som de får vid möten med andra. Begreppet stereotypisering handlar om att förstå maktordningar där en kategorisering uppstår för att skapa en ordning i den sociala verkligheten. Stereotypa föreställningar är när individer generaliserar och placerar andra individer i olika sociala kategorier. Dessa kategorier beskriver olika egenskaper på ett fördömsfullt och normerande sätt (Elmeroth 2008:31; Skolverket 2020b).

En individs *könstillhörighet* bestäms direkt efter att barnet har fötts men kan förändras beroende på vilket kön individen sedan identifierar sig med. Könsidentiteten utvecklas i yngre åldrar och

ofta förekommer det en överensstämmelse mellan det kön som individen identifierar sig med och det biologiska könet (Socialstyrelsen 2019). Det är familjen, förskolan och skolan som har en avgörande roll i barnets identitetsutveckling gällande könstillhörighet (Kåreland 2005:10).

2.5.2 Litterära begrepp

En *huvudperson* är den centrala karaktären i en berättelse och ibland kan det vara svårt att bedöma vem som är huvudpersonen. Karaktären som förekommer mest genom historien eller karaktären vars namn finns med i titeln kan med största sannolikhet vara historiens huvudperson. Huvudpersonen kan också variera beroende på om läsaren är en vuxen eller ett barn då de har olika uppfattningar (Nikolajeva 2017:154–156).

Bipersoner är karaktärer som finns i historien utöver huvudpersonen. Historien kan ha betydelsefulla bipersoner när det gäller handlingen medan andra bipersoner inte är så avgörande för själva handlingen; vissa bipersoner framställs som huvudpersoner medan andra bipersoner endast nämns med namn (Nikolajeva 2017:159).

3. Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning som består av både nationell och internationell forskning med relevans för vår studie gällande hur genus framställs i litteratur för barn. Den tidigare forskning som tas upp har använt sig av olika metoder, vilket ger studien ett vidare perspektiv gällande ämnet. Forskningen är publicerad mellan år 2000 och 2021 samt berör genus i barnlitteratur och läromedel.

Utifrån studiens syfte och frågeställningar har vi använt oss av databaserna Discovery, Eric och Google Scholar vid sökningen av vetenskapliga artiklar. De sökord vi använde i databaserna för att centrera artikelsökningen var: "gender stereotypes and childrens literature and elementary school", "gender in children literature" och "children literature and stereotypes". Vi valde att avgränsa artikelsökningen till artiklar som publicerades från år 2000 där vi fann både nationell och internationell forskning. Vi valde att avgränsa artikelsökningen för att kunna använda oss av aktuell forskning som sedan ska kunna kopplas till dagens skola.

Jackson och Gee (2005) har genomfört en studie i Nya Zeeland gällande genuskonstruktioner i läroböcker för unga läsare. Syftet med denna studie var att analysera hur genus presenterats i bildform i läroböcker under fem decennier, från år 1950 till år 2000. Urvalet i denna studie omfattar 100 slumpmässigt utvalda läroböcker från den valda tidsperioden. Genom användning av innehållsanalys undersökte forskarna män och kvinnors framställning samt illustrationer i förhållande till deras kön (Jackson & Gee 2005:115). Resultatet av analysen visar en minimal förändring över tid gällande illustrationernas framställning av genus. Läroböckerna presenterar ett traditionellt perspektiv på genus där kvinnor och män är varandras motsatser. Kvinnor och flickor framställs som känslomässiga medan män och pojkar framställs som att de avstår från att visa känslor (Jackson & Gee 2005:119). Karaktärernas kroppsspråk visar en tydlig representation av genus genom karaktärernas rörelser och beteenden. Kvinnor och flickor visar tecken på kvinnlighet genom att placera sig i stängda positioner där deras kroppshållning är undergiven till skillnad från männens och pojkarnas öppna och framträdande kroppshållning samt position. Till exempel korsade kvinnorna och flickorna benen i sittande position medan männen och pojkarna bredde ut sig med båda fötterna på marken (Jackson & Gee 2005:121–122). Även utseendet beskriver könen utifrån karaktärernas hår och klädsel, där längre hår och klänning representerade det kvinnliga medan shorts och långbyxor representerade det manliga. Under 1970-talet illustrerades ett fåtal kvinnor och flickor med långbyxor, men majoriteten av läroböckerna innehöll fortfarande illustrationer av kvinnor med klänningar, vilket skiljer sig från den konstanta illustrationen av män och pojkar (Jackson & Gee 2005:122). Utifrån analysen drar Jackson och Gee (2005:126) slutsatsen att karaktärer som utmanar könsstereotypa uppfattningar saknas.

Precis som Jackson och Gees studie (2005) syftar även Filipovics (2018:310) studie till att hitta och analysera könsmonster i barnböcker samt förstå hur pedagogerna såg på könsrollerna i barnböcker. Urvalet bestod av 15 utvalda barnböcker samt åtta pedagoger som arbetade i tre olika åldersgrupper i åldrarna 1 till 5 år. Materialet av barnböckerna analyserades med hjälp av metoden kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys för att få fram hur könsroller representeras i de valda barnböckerna i både bild och text samt hur könsstereotyper framställs implicit

(Filipovic 2018:312). Därefter fick pedagogerna ta del av den analyserade datan från barnböckerna och skriva ner sina tankar och reflektioner med syfte att förstå sin syn på könsroller i barnböckerna. Pedagogerna fick i grupp diskutera de tankar och reflektioner som de individuellt hade antecknat. En tematisk analys och kodning användes för att analysera materialet från pedagogernas anteckningar och diskussioner (Filipovic 2018:313). Studiens resultat visar att manliga karaktärer i barnböckerna förekommer fler gånger än kvinnliga. Av 16 titelkaraktärer var 14 av titelkaraktärerna män och en titelkaraktär var kvinna. Gällande de 14 huvudkaraktärerna var tio av dessa manliga huvudkaraktärer. I böckerna förekom även 39 % neutrala karaktärer som till exempel djur utan någon könsrepresentation. Däremot var det fler manliga karaktärer än neutrala och kvinnliga karaktärer tillsammans. Resultatet visar även på hur könen representeras med klänning för kvinnligt och byxor för manligt där färger inte representerade något specifikt kön. Pedagogernas analys av barnböckerna resulterade i en överraskande syn på hur många manliga karaktärer som förekom i barnböckerna eftersom de själva inte reflekterar på karaktärernas kön vid val av barnbok (Filipovic 2018:314–317). Filipovic (2018:320, 322) skriver även att barnböcker kan användas som ett verktyg att förmedla värderingar. Lärare behöver därmed vara medvetna om vilket eller vilka budskap barnböcker förmedlar, eftersom ensidiga representationer av ett kön i barnböcker förstärker stereotypa könsmonster och värderingar till eleverna.

I både Filipovic (2018) studie och studien av Hamilton, Anderson, Broaddus och Youngs (2006) visar resultatet att fler manliga huvudkaraktärer förekommer i barnböckerna än vad kvinnliga huvudkaraktärer gör. Hamilton et al. (2006) resultat visar också gällande barnkaraktärer att det förekom fler pojkar än flickor i både huvudkaraktärer och bikastraktärer. Resultatet visar även att de kvinnliga karaktärerna hade en mer vårdande och omsorgsfull roll än vad de manliga karaktärerna hade. Yrkesmässigt hade majoriteten av könen ett stereotypt arbete (Hamilton et al. 2006:761–763). Urvalet bestod av 200 prisbelönta barnböcker av olika författare från USA (Hamilton et al. 2006:760). Syftet med denna studie var att undersöka könsdiskriminering i de utvalda barnbilderböcker där bland annat karaktärernas beteende, inställningar och personlighet stod i fokus (Hamilton et al. 2006:757). Av resultatet drar forskarna slutsatsen att barnböcker fortsätter att representera pojkar och män mer än flickor och kvinnor. Därmed behöver lärare vara mer selektiva vid bokval för att kunna presentera en jämställd representation till eleverna (Hamilton et al. 2006:763–764).

Axell och Boströms (2021) studie syftar till att undersöka hur teknik framställs ur ett genusperspektiv i bilderböcker. Urvalet i denna studie består av 180 bilderböcker riktade till barn upp till 6 år och är från bibliotekssektionerna *Fakta för unga* och *Teknik för unga*. Materialet samlades in från fyra olika bibliotek i tre städer i Sverige (Axell & Boström 2021:30). I resultatet framgår det att manliga karaktärer förekommer mer frekvent än kvinnliga. Hur karaktärerna framställs skiljer sig även åt. De kvinnliga karaktärerna innehar en passiv roll i bakgrunden medan de manliga använder de tekniska artefakterna som exempelvis motorcyklar. Axell och Boström (2021:33) menar att denna framställning kan resultera i att barn förknippar artefakter, till exempel leksaker och transportmedel, med ett specifikt kön och därmed kan deras framtida yrkesval och ambitioner påverkas. I resultatet framkommer det även stereotypa yrkesroller där de kvinnliga karaktärerna gestaltas som exempelvis flygvärdinnor i

rosa dräkter medan de manliga karaktärerna framställs som piloter och säkerhetspersonal, vilket motsvarar resultatet från studien av Hamilton et al. (2006). Beskrivningen av karaktärerna skiljer sig åt eftersom de manliga karaktärerna illustreras individuellt och deras yrke beskrivs tydligt medan de kvinnliga karaktärerna illustreras med andra karaktärer i en grupp och deras yrke beskrivs ytligt (Axell & Boström 2021:35). Vidare skriver Axell och Boström (2021:36) att samtal och diskussion om kön och genus främjar utvecklingen av elevernas medvetenhet gällande kön och genus.

Evans och Davies (2000) genomförde en studie med syftet att undersöka hur genus skildras i böcker för läsinlärning i grundskolan med fokus på hur manliga karaktärer framställs. Urvalet i denna studie består av två bokserier från USA med inriktning för läsundervisning i årskurserna 1, 3 och 5. Bokserierna *Spotlight on Literacy* och *Literature Works* var från två av de största bokförlagen för läsinlärning (Evans & Davies 2000:259). Genom att använda sig av innehållsanalys undersökte forskarna hur maskulinitet och femininitet framställdes i de manliga karaktärerna i det valda materialets texter. De genrer som förekom i böckerna var fantasy, romaner, science fiction, folksagor samt fiktiva händelser. Materialet analyserades sedan med ett utvecklat analysverktyg baserat på Bem Sex Roll Inventory, vilket består av åtta feminina karaktärsdrag och åtta maskulina karaktärsdrag. De maskulina karaktärsdragen var bland annat aggressiv och självsäker medan feminina karaktärsdrag var exempelvis passiv och känslomässigt uttrycksfull. (Evans & Davies 2000:260). Totalt analyserades 132 karaktärer från 82 berättelser. Studiens resultat visar att fler manliga karaktärer förekommer, vilket är i likhet med Hamilton et al. (2006) resultat. I Evans och Davies (2000:262) studie visar resultatet att 71 karaktärer var män medan 61 karaktärer var kvinnor. Vidare framkom det att de manliga karaktärerna gestaltades med både stereotypa kvinnliga och manliga karaktärsdrag, även om de maskulina dragen var betydligt mer omfattande (Evans & Davies 2000:262–263). Trots att förlagen följer riktlinjer gestaltas manliga karaktärer stereotypt maskulint, det vill säga utmanande, argumenterande och tävlande (Evans & Davies 2000:264). Vidare skriver Evans och Davies (2000:269) att elever behöver förebilder i litteratur som främjar elevernas personlighetsutveckling. Därmed behöver kvinnliga karaktärsdrag hos manliga karaktärer representeras och värderas i samma utsträckning som kvinnliga karaktärer innehar maskulina karaktärsdrag.

Lee (2014:356) har i sin studie undersökt hur genus och kvinnors status har förändrats under de senaste decennierna i läroböcker som används i Hong Kong. Urvalet bestod av tolv engelska läroböcker för grundskolan. Böckerna var skrivna av samma författare och var utgivna av samma bokförlag. För att kunna jämföra förändringen i genus och kvinnors status i läroböcker valdes en bokserie som var utgiven både år 1988 och år 2005 eftersom *Equal Opportunities Commission* grundades mellan den utgivna serien och är en organisation som arbetar för att införa lagar mot diskriminering. Materialet analyserades sedan och kodades utifrån fyra valda hypoteser (Lee 2014:361). Studiens resultat visar en mer jämställd framställning då kvinnliga karaktärer förekommer mer i de nya läroböckerna från 2005 i jämförelse med de tidigare utgivna läroböckerna från år 1988. Resultatet visar en mer jämställd bokserie i den senaste upplagan än vad den äldre bokserien visar när det gäller både text och bild. Trots det visar resultatet att manliga karaktärer är en majoritet i samtliga läroböcker och att män oftast benämns

först, till exempel “herr och fru” eller “bror och syster” (Lee 2014:365–367). I likhet med både Filipovics (2018) studie och Hamilton et al. (2006) studie förkommer fler manliga karaktärer än kvinnliga i de utvalda böckerna. Vidare skriver Lee (2014:368–369) att även om de kvinnliga karaktärerna förekommer mer, gestaltas de fortfarande med stereotypa karaktärsdrag. Forskaren menar att det ökade antalet kvinnliga karaktärer inte är tillräckligt för en jämställd representation.

Crisp och Hiller (2011: 196) undersökte i sin studie hur kön representeras i 74 bilderböcker med utgångspunkt i hur manligt och kvinnligt framställs i bilderböckerna. Studien genomfördes i USA och urvalet bestod av alla bilderböcker som mottagit priset *Caldecott Medal*¹ mellan år 1938 och 2011. Vid studiens analys använde forskarna den tidigare forskningen som grund eftersom tidigare forskare har förlitat sig på visuella skildringar i böckernas illustrationer över vad som anses vara en kvinnlig eller en manlig karaktär. Diskussioner om bilderböckernas karaktärer gav forskarna möjlighet att kontrollera varandras missuppfattningar och det nära samarbetet mellan forskarna gav ett positivt resultat (Crisp & Hiller 2011:199–201) Resultatet visar att manliga karaktärer förekommer fler gånger i bilderböckerna än vad kvinnliga karaktärer gör. I 17 av de 74 bilderböckerna som analyserades var huvudkaraktären kvinnlig och upplevs som passiva, känslomässiga, beroende och undergivna. Däremot fanns det kvinnliga huvudkaraktärer som visade egenskaper som gick emot stereotypa uppfattningar. De kvinnliga karaktärerna framställs som aktiv men att normen för vad som anses vara “kvinnligt” kvarstod eftersom de kvinnliga karaktärerna agerar passivt i konflikter och förlitar sig på den manliga karaktären. Resultatet visar även att kvinnliga huvudkaraktärer förekommer i 17 bilderböcker, vilket är betydligt färre i jämförelse med det omfattande antalet av manliga huvudkaraktärer som förekommer i 39 av de 74 bilderböcker. De resterande bilderböckerna består av huvudkaraktärer där kön ej är identifierat (Crisp & Hiller 2011:203–204).

I likhet med Lees (2014) studie så jämför också Crabb och Marciano (2011) bilderböcker från olika årtal. Studien fokuserar på arbetsfördelningen mellan könen och hur detta reflekteras med det år bilderböckerna publicerades i. Urvalet i denna studie omfattar 85 bilderböcker från USA som mottagit priset *Caldecott Medal* mellan år 1990 och år 2009 (Crabb & Marciano 2011:392). Resultatet i denna studie visar att 59 % av illustrationerna i bilderböckerna från år 1990 är kvinnliga karaktärer som använder hushållsartefakter, till exempel köksskålar och symaskiner medan illustrationerna av de manliga karaktärernas användning av hushållsartefakter är endast 12 %. I bilderböckerna från 2000-talet och karaktärernas användning av hushållsartefakter är 56 % av illustrationerna kvinnliga karaktärer medan de manliga karaktärernas användning av hushållsartefakter är 16 %. Resultatet visar att användningen av hushållsartefakter förekommer betydligt oftare hos kvinnliga karaktärer i jämförelse med manliga karaktärer och att den procentuella förändringen mellan böckerna från 1990-talet och 2000-talet inte var markant. Gällande illustrationer av karaktärer som använder produktionsartefakter, till exempel föremål såsom transport och verktyg, i bilderböckerna från 1990-talet använde 88 % av samtliga manliga karaktärer produktionsartefakter medan bland de kvinnliga karaktärerna var det endast

¹ Caldecott-medaljen namngavs för att hedra den engelska illustratören Randolph Caldecott från 1800-talet. Den delas ut årligen av Association for Library Service to Children till den konstnären som året innan skapat den mest framstående amerikanska bilderboken för barn (American Library Association 2021).

41 %. I bilderböckerna från 2000-talet använder 84 % av de manliga karaktärerna sig av produktionsartefakter medan i illustrationerna av kvinnliga karaktärer var det 44 %. Vid jämförelse av bilderböckerna från 1990-talet och 2000-talet var den procentuella förändringen minimal gällande användning av produktionsartefakter för både manliga och kvinnliga karaktärer (Crabb & Marciano 2011:392–393). Resultatet från analysen visar därmed att arbetsfördelningen mellan karaktärerna både reflekterar och skiljer sig från den historiska period som bilderböckerna publicerades i. Bilderböckerna från 1990-talet speglar arbetsfördelningen mellan könen i det amerikanska samhället medan bilderböckerna från 2000-talet inte reflekterar förändringen i det amerikanska samhället där andelen arbetande kvinnor ökade medan andelen arbetande män minskade (Crabb & Marciano 2011:394). Vidare skriver forskarna att genom att tydliggöra för elever att män också lagar mat och kvinnor använder datorer utmanas stereotypa könsmonster och kan ge effekten att synliggöra hur karaktärernas användning av artefakter i litteratur influerar individen och samhället (Crabb & Marciano 2011:396).

Syftet med Sciburbas (2017:276) studie var att undersöka hur könsvariationer i bilderböcker framställs i manliga karaktärer från USA. Urvalet består av tolv bilderböcker och valdes ut efter forskarens krav och där bilderböckernas kundrecensioner låg i fokus. Enligt kundrecensionerna hade alla bilderböckerna kunnat ge läsaren ett perspektiv av de manliga karaktärerna med könsvariation (Sciurba 2017:280). Forskarens krav för bilderböckerna var framställningen av könsvariationer hos manliga karaktärer och att böckerna skulle kretsa kring ett “problem” som var förknippat med den manliga huvudkaraktärens könsvariation. Eftersom de bilderböcker med kvinnliga huvudkaraktärer med könsvariation oftast anses som positiva ur ett feministiskt och stärkande perspektiv (Sciurba 2017:280–281). Resultatet visar hur samtliga bilderböcker har ett underliggande budskap där den manliga karaktärer präglas av skam och att inte bli accepterad på grund av könsvariationen. De manliga karaktärerna accepteras endast om de har stereotypa “maskulina” egenskaper (Sciurba 2017:289–291). I Evans och Davies (2000:264) studie benämner de stereotypa maskulina egenskaper där karaktärerna framställs som utmanande, argumenterande och tävlande. Vidare skriver Scjurba (2017:219) att i ett inkluderande samhälle skulle varje elev kunna finna litteratur de kan relatera och lära sig av. Kritiska granskningar av litteratur ger lärare möjligheten att synliggöra de förväntningar som finns beroende på om man är flicka eller pojke och hur de kan påverka individer. Lärare bör arbeta för att utveckla elevernas förståelse om komplexiteten av en individs identitet för att skapa ett inkluderande samhälle.

4. Teori

I följande avsnitt presenteras studiens teoretiska ramverk vilket är genusteori och intersektionellt perspektiv. Avsnittet inleds med att definiera begreppen kön och genus följt av en redogörelse av Hirdmans begrepp genussystem och det intersektionella perspektivet.

4.1 Begreppen kön och genus

Lundberg och Werner (2016:15–16) beskriver hur genus och kön konstrueras som ett motsatspar där genus associeras med kultur och kön associeras med natur. Kategoriseringen av genus och kön har en central del i genusforskningen. Det kön individen tilldelas eller det genus individen identifierar sig med påverkar individen både positivt och negativt. Det är kön och genus som gör individen begriplig både för samhället och individen själv, även om inte samhällets uppfattning motsvarar individens. Kön är något som tilldelas vid födseln och används vid beskrivning av individers biologiska skillnader. Det är dessa biologiska skillnader som används vid förklarandet av mänsklig fortplantning. Kön har även betydelse för individens livsöde eftersom det förklarar vem individen är och avgör individens framtid, till exempel vilken familjeroll individen kommer tilldelas. Begreppet kön får de biologiska skillnaderna att framstå som naturliga och bidrar till förståelsen av feminina och maskulina egenskaper (Lundberg & Werner 2016:16).

Begreppet genus används i processen gällande förståelse av kön och sexualitet. Ordet genus har sitt ursprung i det engelska begreppet *gender* men härstammar från latin och motsvarar till exempel kön och släkte. För att synliggöra att en ojämlig könsordning inte är självklar har feminister argumenterat för att genus är en kulturell och social konstruktion. Begreppet genus ger möjlighet att framhäva dynamiken och relationen mellan det maskulina och feminina gällande kroppar, makt och estetik (Lundberg & Werner 2016:17). Wedin (2018:54) menar att genus inte är oföränderligt eftersom föreställningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt förändras simultant med samhällets utveckling och de kulturer som existerar. I genus förekommer tre nivåer; *strukturell nivå*, *symbolisk nivå* och *individuell nivå*. Den *strukturella nivån* hänvisar till organisering inom varierade verksamheter, till exempel att dela upp leksaker som förknippas till ett specifikt kön, som sedan placeras i olika delar av ett rum. Den *symboliska nivån* hänvisar till hur manligt och kvinnligt associeras med specifika saker, till exempel färgen blått är för pojkar och färgen rosa är för flickor. Slutligen den *individuella nivån* förknippas till hur människors förhållningssätt gestaltar manlighet och kvinnlighet beroende på hur de förhåller sig i specifika situationer, exempelvis att flickor får kommentarer att de ser ut som små prinsessor när de bär en prinsessklänning (Wedin 2018:56). Arbetet kring genus bidrar till ett mer jämställt samhälle och vidgandet av elevens perspektiv på genus och kön. Detta sker genom att ifrågasätta och lyfta könsmonster tillsammans med barn och elever (Wedin 2018:47). Språket har en stor betydelse gällande skapandet av manligt och kvinnligt, vilket förknippas med den *individuella nivån*. Vid arbetet för jämställdhet och att motverka traditionella könsmonster är det betydelsefullt hur de vuxna väljer att uttrycka sig vid bemötandet av barn (Wedin 2018:58).

4.2 Genussystemet

Genussystemet baseras på två logiker; *dikotomin* och *hierarkin*. *Dikotomin* syftar på isärhållandet av manligt och kvinnligt och bygger på föreställningar om männen och kvinnornas utseende, hur de ska samtala och umgås med andra. *Hierarkin* syftar på att det manliga är det normativa i samhället, vilket resulterar i olika maktpositioner där mannen anses vara överordnad och kvinnan är underordnad (Eriksson & Gottzén 2020:32; Hirdman 1988:51–52; Hirdman 2004:116–119; Hirdman 2007:213). *Genussystemet* är en ordningsstruktur där isärhållandet av manligt och kvinnligt stärker den manliga normen (Hirdman 2007:213; Eriksson & Gottzén 2020:32). Isärhållandet av manligt och kvinnligt existerar överallt både på en fysisk och psykisk nivå. Den fysiska nivån är förknippad med sysslor och platser medan den psykiska nivån förknippas med egenskaper. Detta resulterar i ett maktskapande och där könen formas till han-genus (han, honom) och hon-genus (hon, henne). Denna formering exploaterar biologiska skillnader mellan könen och de motsatta föreställningarna om vad som anses vara manligt och kvinnligt (Hirdman 2007:214–215). Hirdman (2007:217) menar att *genuskontraktet* i praktiken ingår i begreppet *genussystemet*. *Genuskontraktet* består av föreställningar och normer över vad som anses vara manligt och kvinnligt; hur män och kvinnor ska förhålla sig gentemot varandra, deras utseende samt hur de ska samtala. Dessa *genuskontrakt* ärvs vidare från den ena generationen till den andra och kan se olika ut beroende på var man befinner sig i samhället eftersom manliga och kvinnliga normer kan framställas på olika sätt (Eriksson & Gottzén 2020:32; Hirdman 2004:120–121). Hirdman (2003:80) menar att pojkar och flickor anses vara varandras motsatser i teorin om *genuskontraktet*, där pojkarna anses vara starka medan flickorna anses vara svaga.

Vid analyser av manligt och kvinnligt samt den dynamiska relationen mellan varandra använder Hirdman (2003:11–12) begreppet *genus* för att synliggöra maktstrukturer mellan män och kvinnor. För att frångå den åldrade synen på könsroller används därmed begreppet *genus* som ett verktyg. Hirdman menar att ordet *kön* har flera betydelser och kan bidra till misstolkningar medan begreppet *genus* är tydligare. Eftersom det beskriver helheten där det biologiska inte är i fokus utan syftar till föreställningar om manligt och kvinnligt samt dess påverkan i samhället (Hirdman 2003:14–16).

Genussystem består av tre begrepp och vi har presenterat dem ovan vilka är; hierarki, dikotomi och *genuskontraktet*. Dessa begrepp utgår studien från i analysen för att kunna besvara studiens frågeställningar och tolka undersökningens resultat. Begreppet hierarki används för att förstå maktpositionerna mellan mannen och kvinnan och hur mannen framställs som norm. Begreppet dikotomi används för att förstå framställningen av manliga och kvinnliga föreställningar samt deras motsatta egenskaper. Begreppet *genuskontraktet* används för att förstå hur män och kvinnor förhåller sig till den förbestämda *genus*strukturen och hur manliga och kvinnliga normer framställs i bilderböckerna.

4.3 Intersektionella perspektivet

Begreppet intersektionalitet kommer från engelskans *intersection* vilket översätts på svenska till väggkorsning eller skärning och består av olika områden. Dessa områden är kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning, ålder, religion eller

annan trosuppfattning samt etnisk tillhörighet. Det intersektionella perspektivet kan användas för att synliggöra hur diskrimineringsgrunder och maktordningar påverkar varandra i olika skärningspunkter (se figur 1.) mellan olika kategorier (Jämställdhetsmyndigheten 2022c; Lykke 2003:48). En individs maktposition bestäms utifrån vilka kategorier individen befinner sig i, exempelvis är mannen överordnad och kvinnan är underordnad i kategorin kön. Eriksson-Zetterquist och Styhre (2007:9) menar däremot att en individ inte befinner sig i endast en kategori utan individen befinner sig i flera samtidigt. Exempelvis befinner sig inte en man endast i kategorin “män” utan befinner sig även exempelvis i ålder och etnisk tillhörighet. Vid analyser gällande maktordning eller hierarki behöver flera maktordningar tas i beaktande. Däremot behöver inte alla maktordningar användas, utan de mest relevanta kan väljas ut för den ämnade analysen (Jämställdhetsmyndigheten 2022c).

Figur 1. Illustration av skärningspunkter inom det intersektionella perspektivet (inspirerad av Mattsson 2021:24).

Begreppet intersektionalitet är en kombination av postmodern feministisk teori, postkolonial teori, Black Feminism och queer-teori och används exempelvis av afrikansk-amerikanska feministiska forskare för att synliggöra maktasymmetrierna mellan kategorierna kön och etnicitet. Det intersektionella perspektivet är en analysform som används inom nordamerikansk forskning gällande genus, etnicitet och sexualitet. De centrala kategorierna inom det intersektionella perspektivet är genus, sexualitet, ålder, klass, yrke med mera. Maktasymmetrier i samhället formas av dessa kategorier och skapar dimensioner som samverkar konstant med varandra (Lykke 2003:48). Bromseth (2019:52) lyfter fram att det intersektionella perspektivet är sammanvävda normer. Varje individ ingår i ett intersektionellt nätverk innehållande samhällsstrukturer och maktordningar, vilket påverkar individens livsvillkor och val (Lykke 2003:49).

För att kunna besvara studiens frågeställningar och tolka undersökningens resultat använder vi oss av det intersektionella perspektivet med avsikt att belysa de olika maktasymmetrierna i studiens material. Utifrån områdena i intersektionalitet (Jämställdhetsmyndigheten 2022c)

kommer kategorierna kön och könsöverskridande identitet eller uttryck att användas i vår undersökning eftersom begreppen är mest relevant för studiens syfte och frågeställning. Vi kommer att använda oss av det intersektionella perspektivet i vår analys för att förstå hur dessa två kategorier samverkar med varandra och hur relationer av över- och underordning skapas. Vi har valt att inte använda oss av begreppen; etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder då vi anser att det inte är aktuellt för vår studies syfte eftersom vi undersöker karaktärernas framställning utifrån normbrytande och stereotypa föreställningar.

5. Material och urval

I följande avsnitt presenteras studiens kriterier för urval och material följt av en presentation av materialets författare. Slutligen presenteras en sammanfattning av böckernas handling och information om böckernas författare, illustratör och förlag.

5.1 Motivering till urval och material

Studiens syfte och frågeställningar fanns i åtanke vid val av författare och böcker. Materialet i denna studie valdes därmed inte slumpmässigt utan efter relevans för studiens syfte. Urvalet är därmed ett målstyrt urval (Bryman 2018:496) och ett strategiskt urval (Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström 2013:137; Stukát 2011:69). Det innebär att valet av material inte är slumpmässigt utan väljs ut på ett strategiskt sätt efter studiens syfte och forskningsfrågor. Urvalsprocessen i denna studie omfattar därmed ett specifikt kriterium vid val av studiens material eftersom vi utgick från böckernas huvudkaraktärer och deras gestaltningar utifrån kön och genus.

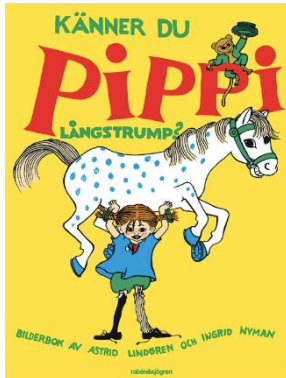
Materialet består av tre bilderböcker av Astrid Lindgren och tre bilderböcker av Pija Lindenbaum. De valda bilderböckerna av Astrid Lindgren är utgivna mellan år 1947 och år 1983 och Pija Lindenbaums bilderböcker är utgivna mellan år 2000 och år 2010. Materialet utgörs av; *Känner du Pippi Långstrump* (Lindgren 1947), *Titta, Madicken, det snöar!* (Lindgren 1983), *Den där Emil* (Lindgren 1972) samt *Gittan och gråvargarna* (Lindenbaum 2000), *Kenta och barbisarna* (Lindenbaum 2010) och slutligen *Lill-Zlatan och morbror raring* (Lindenbaum 2009).

5.2 Presentation av författare

Studiens material är författad av Astrid Lindgren och Pija Lindenbaum. Eftersom undersökningen innehåller två olika författare blir det möjligt att undersöka likheter och skillnader mellan deras framställning av karaktärer. Det skiljer 63 år mellan bilderboken från år 1947 och bilderboken från år 2010, vilket kan förklara den eventuella utvecklingen av hur kön och genus gestaltas. Däremot går det inte att utläsa några generella slutsatser utifrån studiens valda material eftersom det endast utgörs av två författares verk. De utvalda författarna är prisbelönta och framstående samt att de båda har författat bilderböcker. Astrid Lindgren har vunnit många priser och utmärkelser under karriären där hon bland annat tagit emot Selma Lagerlöf litteraturpris och Statens stipendium åt författare av hög litterär förtjänst (Astrid Lindgren Company u.å.). Även Pija Lindenbaum har vunnit många priser och utmärkelser som bland annat Augustpriset och Astrid Lindgren-priset (Bonnier Carlsen u.å.)

5.3 Presentation av material

5.3.1 Känner du Pippi Långstrump?

Figur 2. Titelsida av boken *Känner du Pippi Långstrump?* (Vang Nyman 1947).

Boken handlar om Pippi som är både rik och stark. Pippi, Herr Nilsson och lilla gubben flyttar in i Villa Villekulla som ligger granne med syskonen Tommy och Annikas hus. Pippi gör allting själv och hon får göra precis som hon vill eftersom det inte finns någon mamma eller pappa närvarande. Pippi tar med Tommy och Annika på massa spännande saker som att gå på cirkus, kalas och leker flera roliga lekar. En natt smyger sig två tjuvar in i Villa Villekulla för att sno Pippis kappsäck med guldpengar. Pippi vaknar och hindrar tjuvarna från att ta kappsäcken genom att kasta upp dem på skåpet med sina starka armar. Tjuvarna börjar gråta men Pippi tröstar dem genom att ge tjuvarna varsin guldpeng eftersom hon är så snäll.

Författare: Astrid Lindgren

Illustratör: Ingrid Vang Nyman

Förlag: Rabén Sjögren

5.3.2 Titta, Madicken det snöar!

Figur 3. Titelsida av boken *Titta, Madicken det snöar!* (Wikland 1983).

Boken handlar om Madicken och hennes lillasyster Lisabet. En vintermorgon hemma i Junibacken kommer den första snön. Både Madicken och Lisabet är exalterade och vill bara ut och leka i snön. Pappa, Madicken och Lisabet har snöbollskrig och skrattar för det är så roligt. Dagen efter får Madicken feber och kan inte följa med Lisabet och pigan Alva till stan för att köpa julklappar. En besviken Madicken får stanna hemma medan Alva och Lisabet går till leksaksaffären för att inhandla julklapparna. Efter att Lisabet köpt en julklapp till Madicken ber Alva henne att vänta utanför så att Alva kan handla något hemligt. Förbi kommer Svenssons

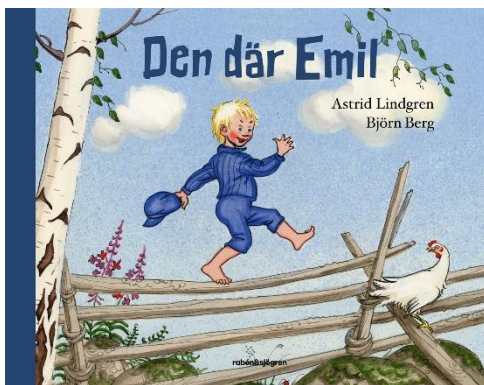
lille Gustav bak på släden och retar Lisabet. Hon bestämmer sig för att göra samma sak bakom Anderssons släde och hoppar på. På bara några sekunder är de redan långt in i skogen och till slut vågar Lisabet säga "stanna" och Andersson tvingar Lisabet att gå tillbaka själv hela den långa vägen. Det är kallt och Lisabet gråter för hon vill bara hem till mamma. Hemma bakar Madicken och mamma pepparkakor när Alva förtvivlat kommer hem utan någon Lisabet. Alla ger sig ut för att leta Lisabet medan hon själv till sist får skjuts hem av paret Hansson som passerar en frusen Lisabet med sin släde. Äntligen är Lisabet hemma och ingen är gladare än Madicken.

Författare: Astrid Lindgren

Illustratör: Ilon Wikland

Förlag: Rabén Sjögren

5.3.3 Den där Emil

Figur 4. Titelsida av boken *Den där Emil* (Berg 1972).

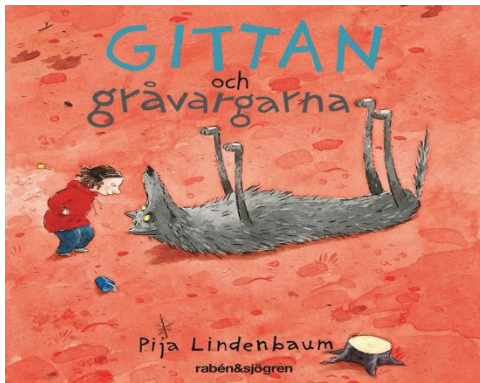
I Småland ligger Katthult och där bor den busiga och rara pojken Emil tillsammans med sin mamma, pappa, lillasyster Ida, pigan Lina och drängen Alfred. Emil gör hyss varje dag. En dag hissar han upp sin lillasyster Ida i flaggstången. En annan dag stoppar han huvudet i soppskålen och fastnar. En annan dag råkar Emilns pappa fastna i råttfällan som han hade lagt ut i köket för att fånga en råtta och samma dag råkar Emil hälla ut ett stort lerfat med paltsmet över pappa. Efter varje hyss får Emil sitta inlåst i snickarboden där han täljer små trögubbar med kniv. Där får han sitta tills han tänkt över sina hyss tycker pappa. Emil hamnar alltid i något trubbel fast det egentligen inte är meningen. Trots det växer Emil upp och blir en riktigt bra karl, den bästa i hela Lönneberga.

Författare: Astrid Lindgren

Illustratör: Björn Berg

Förlag: Rabén Sjögren

5.3.4 Gittan och gråvargarna

Figur 5. Titelsida av boken *Gittan och gråvargarna* (Lindenbaum 2000).

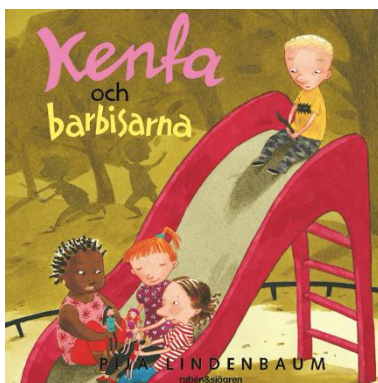
Boken handlar om en flicka som heter Gittan. Gittan är rädd för det mesta. Hon vågar inte klättra upp för höga höjder, hon vågar inte klappa hundar och vågar absolut inte ta i daggmaskar. En dag när Gittans dagis ska på skogsutflykt tappar hon bort gruppen i skogen och blir lämnad ensam. Tiden går och Gittan börjar fundera på om hon får vänta här i skogen tills någon kommer och hämtar henne. Plötsligt möter Gittan några lata gråvargar som vill att hon ska klia dem bakom öronen. Gittan vill hellre leka och tar initiativet till att lära gråvargarna hur man leker då gråvargarna inte riktigt vet hur man gör. Till slut blir det mörkt ute och Gittan börjar sjunga sånger för gråvargarna tills de somnar. Nästa morgon har fortfarande ingen kommit för att hämta Gittan så hon bestämmer sig för att hitta dagiset på egen hand. Gråvargarna vill så gärna följa med Gittan men vågar sig inte ut från skogen och ber därför Gittan att komma tillbaka en annan gång för att leka tillsammans.

Författare: Pija Lindenbaum

Illustratör: Pija Lindenbaum

Förlag: Rabén Sjögren

5.3.5 Kenta och barbisarna

Figur 6. Titelsida av boken *Kenta och barbisarna* (Lindenbaum 2010).

Boken handlar om Kenta. Kenta är bra på att spela fotboll och det tycker alla hans kompisar också. Kenta har tröttnat på att spela fotboll och leka våldsamma lekar med de andra pojkarna. Både Kentas pappa och kompisarna uppmuntrar Kenta till att vara med och leka men Kenta vill hellre leka med barbiedockorna som flickorna gör. En dag tar Kenta med sig sin barbiedocka till förskolan. Flickorna som vanligtvis endast leker tillsammans utan manligt sällskap gör då

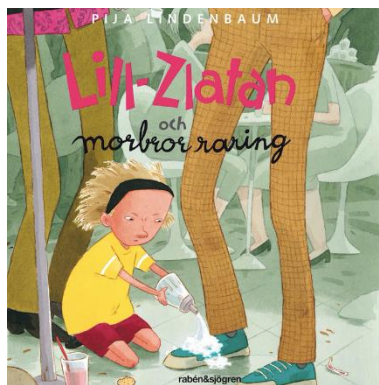
allt för att påpeka hur mycket fel Kenta gör när han leker med sin barbiedocka, till exempel så kan inte Kentas barbiedocka heta "Barbie". Till slut lyckas Kenta få vara med och leka tillsammans med flickorna. Kentas kompisar kommer också in till slut för de vill inte spela fotboll utan Kenta. Alla barnen leker sedan tillsammans och klär ut sig med olika utklädningskläder.

Författare: Pija Lindenbaum

Illustratör: Pija Lindenbaum

Förlag: Rabén Sjögren

5.3.6 Lill-Zlatan och morbror raring

Figur 7. Titelsida av boken *Lill-Zlatan och morbror raring* (Lindenbaum 2009).

Boken handlar om Ella, även kallad Lill-Zlatan. Ella bor hos sin mormor eftersom mamma och pappa är på Mallis. Hos mormor är också Ellas morbröder, alla utom morbror Tommy som oftast är ute på resor. Men när morbror Tommy kommer hem så umgås Ella med honom hela dagarna och hittar på massa roliga saker. Tommy färgar Ellas hår, de går på opera och leker roliga lekar. Men en dag sitter en ny person i morbror Tommys kök, nämligen Tommys nya vän Steve. Nu måste Ella dela morbror Tommys uppmärksamhet med Steve från Trelleborg. Ellas svartsjuka tar över och hon börjar komma på elaka saker att göra mot Steve, som att hälla socker i hans skor. Men helt plötsligt blir morbror Tommy sjuk och Ella måste tillbringa hela dagen med morbror Tommys nya vän. Dock upptäcker de båda en gemensam passion, nämligen fotboll.

Författare: Pija Lindenbaum

Illustratör: Pija Lindenbaum

Förlag: Rabén Sjögren

6. Metod

Följande avsnitt inleds med studiens valda metoder utgörs av kvalitativ innehållsanalys och bildanalys. Därefter presenteras studiens analyschema, genomförande och avslutas med etiska aspekter och metodkritik.

6.1. Kvalitativ innehållsanalys

Den aktuella studien består av en kvalitativ innehållsanalys. Larsen (2009:22) beskriver huvudregeln där kvalitativa metoder samlar in kvalitativa data. För att datainsamlingen ska vara relevant för undersökningen krävs en specifik metod. Den kvalitativa innehållsanalysen undersöker underliggande teman i det valda materialet för att sedan kategorisera och koda materialets innehåll utifrån ett analyschema (Bryman 2018:677; Denscombe 2018:402). Den kvalitativa innehållsanalysen är dynamisk där kategorier i analysprocessen ständigt utvecklas och skapas (Boréus & Bergström 2018:50–51; Bryman 2018:678). Genom att använda oss av denna metod ger det oss möjligheten att undersöka det implicita i materialet för att därmed genomföra tolkningar av data utifrån studiens syfte, vilket kännetecknar denna metod (Boréus & Bergström 2018:50–51; Bryman 2018:670).

6.2 Bildanalys

Eftersom materialet består av bilderböcker använder vi oss av bildanalys för att kunna analysera hela innehållet i barnböckerna och inte endast den text som förekommer. Detta eftersom bild och text tillsammans presenterar en berättelse vilket även Nikolajeva (2000:15) menar att bild och text tillsammans bidrar till ett bredare innehåll. Den information bilder och illustrationer visar i barnböcker är förklaringar och beskrivningar som texter aldrig kan visa och är därmed trovärdiga data. Bilder och illustrationer innefattar en viktig del i en analys och att enbart fokusera på text utgör därmed inte hela delen av en analys av barnböcker (Boréus & Bergström 2018:355; Denscombe 2018:413). Nikolajeva (2000:17) menar att bild och text är symmetriska eftersom de förstärker varandra och kompletterar därmed varandra.

Bildanalysen innehåller stegvisa moment där analysen fokuserar på enskilda bilder för att sedan göra en djupgående analys av bildernas mening och budskap. Den djupgående bildanalysen fokuserar på bilderna som helhet och hur dessa bilder förhåller sig till varandra. Vid den djupgående delen i bildanalysen är bilderna beroende av individen som analyserar då detta är en analysprocess där tolkande förekommer. Det är därmed av betydelse att ha en diskussion om hur bildernas innehåll ska tolkas (Borgersen & Ellingsen 1994:19, 149).

6.3 Analyschema

Nikolajeva (2017:191) menar att karaktärer skildras efter föreställningar av vad som anses vara manligt och kvinnligt och det är dessa föreställningar som kan tillämpas vid skapandet av ett analyschema. Nikolajeva (2017:193–196) menar dock att alla karaktärer inte följer dessa karaktärsdrag men att analysprocessen kan bli lättare att utföra när det finns ett schema för skildring av stereotypa karaktärer. Avgörandet av vad som är manligt eller kvinnligt är mycket komplext eftersom föreställningar om vad som anses vara manligt eller kvinnligt varierar då alla individer kommer med olika förutfattade meningar och föreställningar, vilket förändras

genom tiden. Begreppet *performativt genus* innefattar karaktärernas beteenden, vilket kan placeras in i en genus-relaterad mall beroende på hur karaktären följer den föreskrivna normen. Om exempelvis en manlig karaktär beskrivs med yttre manliga attribut men beter sig som en kvinnlig karaktär följer den manliga karaktären den kvinnliga mallen.

I förhållande till Nikolajevas föreställningar av manligt och kvinnligt består analys-schemat även med Nikolajevas begrepp *bilderbokens personskildring*. Begreppet innefattar både en yttre beskrivning och en psykologisk beskrivning. Den yttre beskrivningen består av karaktärernas utseende och rörelsemönster medan den psykologiska beskrivningen består av karaktärernas egenskaper och känslor. Beroende på relevans kan begreppen tillämpas i både bild och text (Nikolajeva 2000:139, 150). De visuella stereotyperna framställer karaktärernas kön där pojkar/män oftast har kort hår och byxor medan flickor/kvinnor har långt hår och klänning (Nikolajeva 2000:143).

Tabell 1.

Män/pojkar	Kvinnor/flickor
Starka	Vackra
Våldsamma	Aggressionshämmade
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda
Aggressiva	Lydiga
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla
Skyddande	Sårbara
Självständiga	Beroende
Aktiva	Passiva
Analyserande	Syntetiserande
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt
Rationella	Intuitiva
Kort hår	Långt hår
Byxor/shorts	Klänning/kjol

Tabell 1. Analyschema baserad på Nikolajevas analysmodell gällande föreställningar av manligt och kvinnligt (Nikolajeva 2017:193).

6.3.1 Redogörelse av de stereotypa manliga karaktärsdragen

Utifrån analys-schemat tolkas karaktärsdraget *stark* när en karaktär benämns som stark eller illustreras stark genom att till exempel lyfta en häst. När en karaktär utför våldsamma handlingar som till exempel att karaktären skadar andra tolkas den utifrån karaktärsdraget *våldsam*. Om karaktären inte visar sina känslor utan agerar känslökall och hård tolkas den utifrån karaktärsdraget *känslökall/hård*. Uppvisar karaktären en arg och ilsken sida tolkas karaktären utifrån karaktärsdraget *aggressiv*. När karaktären uppvisar karaktärsdraget rovgirig tolkas den som egoistisk och självupptagen samt att personen vill ha ännu mer än det den redan har. Karaktärsdraget *skyddande* tolkas karaktären utifrån när den agerar på ett skyddande sätt och vill rädda en annan karaktär i boken. Om karaktären uppvisar ett självständigt beteende och tar egna initiativ tolkas den utifrån karaktärsdraget *självständig*. Karaktärsdraget *aktiv* tolkas karaktären utifrån om den uppvisar en aktiv sida när karaktären till exempel leker aktivt. När

karaktären uppvisar karaktärsdraget *analyserande* tolkas den i situationer som analyserande och eftertänksam men utan att agera. När en karaktär inte reflekterar över sitt agerande utan agerar utifrån sina känslor tolkas den utifrån karaktärsdraget *tänker kvantitativt*. Karaktärsdraget *rationell* tolkas karaktären utifrån om den uppvisar ett medvetet tänkande och där karaktären kopplar sitt tänkande till tidigare erfarenheter. Illustreras karaktären med kort hår eller med byxor/shorts tolkas det som ett stereotypt manligt utseende.

6.3.2 Redogörelse av de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen

Utifrån analysens schemat tolkas karaktärsdraget *vacker* när karaktärer benämns som vacker och/eller söt. När karaktären inte vet hur hen ska bete sig i en konflikt tolkas karaktärsdraget *aggressionshämmande*. När karaktären illustreras och beskrivs visa sina känslor tolkas den utifrån karaktärsdraget *emotionell*. Karaktärsdraget *lydig* tolkas karaktären utifrån om den uppvisar en lugn och försiktig sida samt följer de andra karaktärerna utan motsägelser. Uppvisar karaktären en omtänksam sida där den exempelvis tar hand om en annan karaktär tolkas karaktärsdraget *omtänksam*. När en karaktär visar en känslighet för psykisk och fysisk påverkan tolkas den utifrån karaktärsdraget *sårbar*. Karaktärsdraget *beroende* tolkas när karaktären är beroende av andras initiativtagande utan att själv kunna ta egna beslut. När karaktären beskrivs eller illustreras som avståndstagande och inte deltar lika aktivt som andra karaktärer tolkas den utifrån karaktärsdraget *passiv*. Karaktärsdraget *syntetiserande* tolkas när karaktären ser helheten i de situationer som uppstår. Karaktärsdraget *tänker kvalitativt* tolkas karaktären utifrån om den funderar och reflekterar djupgående. När karaktären tar beslut utifrån sina känslor tolkas karaktärsdraget *intuitiv*. Illustreras karaktären med långt/medellångt hår eller med klänning/kjol tolkas det som ett stereotypt kvinnligt utseende.

6.4 Genomförande

För att besvara studiens två forskningsfrågor (1) Hur skildras könsstereotypa och normbrytande uppfattningar i skönlitterära barnböcker skrivna av två utvalda författare och (2) Vilka likheter och skillnader gällande könsstereotypa och normbrytande karaktärer finns mellan böckerna av de olika författarna har vi konstruerat ett analyschema som bygger på Nikolajevas analysmodell gällande föreställningar av manligt och kvinnligt. Detta för att synliggöra hur kvinnliga och manliga karaktärer framställs i det valda materialet och om de följer de rådande normerna, se tabell 1 (Nikolajeva 2017:193). Det reviderade analysens schemat använder vi när vi genomför både den kvalitativa innehållsanalysen och bildanalysen.

Inför analysen av karaktärernas framställningar av könsstereotypa och normbrytande föreställningar skapar vi en överblick av bilderbäckernas innehåll för att sedan genomföra en djupgående analys av materialet där mönster och teman kategoriseras och undersöks utifrån analysens schemat. Vi analysera bilderbäckernas karaktärer utifrån deras karaktärsdrag och deras utseenden där karaktärernas hår och klädsel är i fokus.

6.5 Etiska aspekter

Studiens syfte presenteras tydligt och undersökningens alla delar presenteras på ett ärligt och tillförlitligt sätt. Studiens resultat vägs emot tidigare forskning som behandlar liknande ämne och syfte. Därmed blir studiens resultat försvarbart och tillförlitligt i och med att den tidigare

forskning denna undersökning har presenterat (se avsnitt 3) är kvalitetsgranskad och innehåller en hög standard (Karolinska institutet 2022; Vetenskapsrådet 2017:54).

Studiens material består av barnlitteratur som finns tillgänglig för allmänheten, därmed är analysmetoden för denna undersökning en kvalitativ innehållsanalys och en bildanalys. Detta resulterar att denna studie kringgår både de fyra begreppen Vetenskapsrådet (2017:40) lyfter fram gällande forskning med utomstående individers medverkan, *sekretess, tystnadsplikt, anonymisering och konfidentialitet*, samt lagen om behandling av personuppgifter, *General Data Protection Regulation* (Allmän dataskyddsförordning 2016). Däremot gällande publikation av illustrationer från studiens material behöver vi ta ställning gentemot upphovsrätten. I 1 kap 2§ i *Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk* står det:

Upphovsrätt innefattar, med de inskränkningar som föreskrivs i det följande, uteslutande rätt att föfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konststart eller i annan teknik (SFS 1960:729).

Med det menas att vid användning och publicering av litterära karaktärer från bildmaterial i forskningsstudier behöver forskaren kontakta upphovsrättsinnehavaren för ett godkännande (Denscombe 2018:36–37). Denna etiska aspekt har vi tagit hänsyn till genom att kontakta förlaget Rabén & Sjögren som innehar upphovsrättigheterna till studiens utvalda material som består av; *Känner du Pippi Långstrump* (Lindgren 1947), *Titta, Madicken, det snöar!* (Lindgren 1983), *Den där Emil* (Lindgren 1972), *Gittan och gråvargarna* (Lindenbaum 2000), *Kenta och barbisarna* (Lindenbaum 2010) och *Lill-Zlatan och morbror raring* (Lindenbaum 2009). Godkännandet från förlaget presenteras under avsnittet bilagor (se bilaga 1).

6.6 Metodkritik

I vår studie använder vi oss av sex skönlitterära barnböcker från två olika författare. Vi vill undersöka hur både flickor/kvinnor och pojkar/män framställs i studiens valda material och därför omfattar boktitlarna både flickor och pojkar. Om urvalet endast består av titlar med flickor kommer inte materialet samverka med studiens syfte och frågeställningar. Valet att begränsa studiens material till sex bilderböcker från två författare gör vi för att kunna genomföra en djupare analys av urvalet. Däremot hade materialet kunnat bestå av fler böcker, av de två utvalda författarna, för att få fram ett mer omfattande resultat.

Metoderna kvalitativ innehållsanalys och bildanalys används för att besvara studiens frågeställningar och syfte. Hade vi valt en kvantitativ metod hade denna undersökning inte uppnått sitt ändamål eftersom vi då endast fått antalet normbrytande och stereotypa karaktärer och därmed inte kunna genomföra en djupgående analys över könsstereotypa uppfattningar och hur de skildras i både bild och text. Metoden bildanalys används för att materialet ska analyseras i sin helhet eftersom det ger oss möjligheten att analysera illustrationerna i de utvalda bilderböckerna.

Ekström och Johansson (2019:13) beskriver att inom vetenskapen ställs höga krav på forskaren, vilket gör att de påståenden och slutsatser som beskrivs måste motiveras med trovärdighet. De argument som ger studien en slutsats ska vara giltiga och tillförlitliga, vilket inom vetenskapen

benämns som validitet och reliabilitet. Dessa begrepp ligger till grund för det arbetssätt som ska bedrivas inom vetenskapen oavsett vilka metoder som används. Trovärdighet och tillförlitlighet är två aspekter vi har tagit i beaktande i denna studie. Validitet avser att mäta huruvida studien är tillförlitlig samt undersöker det som avsetts (Davidson & Patel 2019:133–134; Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström 2013:105; Rienecker & Stray Jørgensen 2018:27). Kihlström (2007:164) menar att kommunicerbarheten har en central del i att mäta validitet. Undersökningen ska tydligt beskriva forskningens alla olika delar för att läsaren ska kunna förstå och granska studiens resultat. Denna studie består av kvalitativa metoder för att kunna besvara studiens frågeställning och syfte samt att varje avsnitt presenteras på ett tydligt och öppet sätt där tillförlitlighet genomsyrar hela arbetet. Medan reliabiliteten avser att mäta i vilken utsträckning undersökningen kan replikeras (Denscombe 2018:420–421; Eriksson Barajas, Forsberg & Wengström 2013:103; Stukat 2011: 134). De reliabilitetsbrister som kan uppstå inom kvalitativa undersökningar är till exempel feltolkningar i analysprocessen (Stukat 2011: 133–134). Vi är medvetna om att vår förförståelse gällande materialet kan påverka analysen och därmed resultatet, eftersom vi båda har varit i kontakt med dessa bilderböcker tidigare. För att försöka undvika reliabilitetsbrister är vi överens om hur analysen ska genomföras genom att vi använder oss av ett analyschema för att få fram ett tillförlitligt och trovärdigt resultat. Vi strävar också efter att inte låta personliga värderingar eller åsikter påverka studiens resultat.

7. Resultat

Studiens resultat är baserat på studiens analys av de valda bilderböckerna som presenterades i avsnitt 5.3. Avsnittet inleds med att besvara hur könsstereotypa och normbrytande uppfattningar skildras i bilderböckerna, för att sedan belysa karaktärernas likheter och skillnader gällande könsstereotypa och normbrytande uppfattningar. Varje underrubrik avslutas med en sammanfattning och reflektion av karaktärernas framställning.

7.1 Hur skildras karaktärerna könstereotypt och normbrytande utifrån ett reviderat analyschema från Nikolajeva?

I detta avsnitt redogörs de karaktärsdrag som varje karaktär uppvisar utifrån analyschemat. Varje avsnitt inleds med en presentation av de karaktärsdrag som bilderbokens huvudperson uppvisar och följs därefter av en presentation av de karaktärsdrag som bilderbokens bipersoner uppvisar. Avsnitten avslutas med en sammanfattning av bilderbokens karaktärer.

7.1.1 Känner du Pippi Långstrump?

I bilderboken om *Pippi Långstrump* framställs huvudpersonen Pippi med stereotypa manliga karaktärsdrag. De karaktärsdrag Pippi uppvisar är; *stark, självständig, aktiv och tänker kvantitativt*. I boken beskrivs Pippi styrka: “hon är så rysligt stark, så i hela världen finns det ingen polis, som är så stark som hon.” (Lindgren 1947:8). Pippi illustreras även i boken när hon bär på en häst och brottar ned karaktären Starke Adolf. Eftersom Pippi beskrivs både i text och bild som väldigt stark kan hon därför kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *stark*. Pippi kan även kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *självständig* eftersom boken beskriver Pippis självständighet: “Pippi har ingen mamma och ingen pappa, och det tycker hon är rätt skönt, för på det viset finns det ingen, som kan säga åt henne, att hon ska gå och lägga sig just när hon har som allra roligast. Hon gör alltid precis som hon vill.” (Lindgren 1947:9). I boken framställs Pippi som ett aktivt barn med många idéer. Hon hittar på många aktiviteter med Tommy och Annika som till exempel olika lekar vilket gör att Pippi kan kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *aktiv*. Som nämndes ovan får Pippi många idéer där hon bland annat får för sig att gå på lina, vilket gör att hon kan upplevas som någon som inte reflekterar särskilt mycket i hennes tankar utan agerar utifrån känslan hon har. Därför kan Pippi kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *tänker kvantitativt*. Pippi framställs även med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är; *emotionell, omtänksam och intuitiv*. Pippi beskrivs som: “en liten, liten flicka” (Lindgren 1947:8) och hennes utseende illustreras med klänning och flätor i håret som står rakt ut. Utifrån hennes klädsel och frisyr kan Pippi kopplas till ett stereotypa kvinnligt utseende. I boken benämns Pippi som snäll och bjuder bland annat Annika och hennes bror Tommy på frukost, cirkus och kalas. Boken beskriver Pippis omtänksamhet genom att: “Pippi vill gärna ge Tommy och Annika en present, fast det inte är deras födelsedag.” (Lindgren 1947:27). I boken framställs Pippi som en omtänksam och givmild person eftersom hon verkar vilja alla väl vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. Boken beskriver även när Pippi blir utsatt för ett stödförsök där Pippi känner sympati för tjuvarna och ger dem en var sin guldpeng. Pippi framställs som en karaktär som visar att hon agerar utifrån hennes känslor utan att resonera utifrån situationen vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Pippi illustreras även i

bild med olika ansiktsuttryck och agerar alltid efter de känslor Pippi uppvisar vilket gör hon kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*.

Bipersonen Annika framställs med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är; *lydig*, *emotionell*, *omtänksam*, *beroende*, *passiv* och *tänker kvalitativt*. Annikas utseende illustreras med klänning, rosett i sitt medellånga hår och med ett rörelsemönster där Annikas kroppsposition bland annat visar stängda ben och osäkra miner. Vi tolkar Annikas klädsel och hennes rörelsemönster utifrån mallen vilket gör att hon kan kopplas till ett stereotypt kvinnligt utseende. Annika och hennes bror beskrivs tidigt i bilderboken som: "två små rara och snälla barn" (Lindgren 1947:7). Annika framställs som en lugn, snäll och försynt flicka vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *lydig*. I boken tvivlar Annika på Pippis förmåga att brotta ner Starke Adolf då han beskrivs som världens starkaste man. Annika framställs som en person som funderar djupgående över situationer och bryr sig om andra människor där hon bland annat visar sig ängslig och är orolig för Pippis skull. Annika kan därför kopplas till de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *omtänksam* och *tänker kvalitativt*. Annika visar även sina känslor i många olika situationer i både bild och text vilket gör att hon framställs med det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*. Eftersom Annika inte tar några egna initiativ och framställs som en väldigt försiktig flicka kan hon även kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *passiv*.

Bipersonen Tommy framställs med några stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är; *lydig*, *beroende* och *passiv*. I boken beskrivs Tommy och hans syster som: "två små rara och snälla barn." (Lindgren 1947:7). Precis som Annika framställs Tommy som ett snällt, lugnt och försynt barn vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *lydig*. I boken bestämmer sig Pippi för att bli sakletare, vilket både Tommy och hans syster kort därpå härmar. I boken beskrivs det att: "Tommy och Annika bestämmer sig också för att bli sakletare" (Lindgren 1947:14). Precis som Annika upplevs Tommy som osjälvständig och då eftersom han inte tar egna initiativ utan han följer med på Pippis alla idéer. Tommy framställs som beroende av andras initiativtagande och kan därför kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *beroende*. Eftersom Tommy också framställs som avvaktande i situationer och tar inga egna initiativ kan han även kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *passiv*. Tommy framställs med endast ett stereotypt manligt karaktärsdrag, vilket är *rationell*. I boken frågar Tommy: "Varför i all världen har du hästen på verandan?" (Lindgren 1947:11). Detta är något som Tommy kopplar till tidigare erfarenheter eftersom boken fortsätter beskriva hur Tommy är medveten om att alla hästar bor i ett stall. Vi upplever Tommy som en reflekterande pojke eftersom han bildar sig en uppfattning av situationen utifrån tidigare erfarenheter därav kopplingen till det stereotypa manliga karaktärsdraget *rationell*. Även Tommys utseende är stereotypt manligt eftersom han illustreras med kort frisyr och shorts med ett rörelsemönster där Tommys kroppsposition ofta förekommer med bredbenta positioner.

Annika uppvisar endast stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilket gör henne till en stereotyp karaktär. I jämförelse med Annika framställs Pippi med färre stereotypa kvinnliga karaktärsdrag och deras illustrationer skiljer sig åt då Pippis klädsel upplevs normbrytande med hängande axelband och hennes flätor står rakt ut till skillnad från Annika som upplevs proper i

både klädsel och frisyr. Pippi uppvisar fler stereotypa manliga karaktärsdrag vilket gör att hon tolkas som en normbrytande karaktär eftersom hon är en flicka. Tommy uppvisar även han fler stereotypa kvinnliga karaktärsdrag än stereotypa manliga karaktärsdrag vilket gör att han tolkas som en normbrytande karaktär. Däremot har han ett utseende som är stereotypt manligt med både kort hår och shorts (Se bilaga 3 för ifyllt analyschema).

7.1.2 Titta, Madicken det snöar!

I bilderboken *Titta, Madicken det snöar!* framställs huvudpersonen Lisabet med stereotypa manliga karaktärsdrag, vilka är *aktiv* och *rationell*. Boken beskriver både att Lisabet vet hur hon ska väcka Madicken och hur Lisabet ignorerar Alvas tillsägelse samt går iväg för att ställa sig bak på Anderssons släde. Dessa beskrivningar gör att Lisabet kan upplevas som en aktiv karaktär med flera idéer och kan därmed kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *aktiv*. Boken beskriver att Lisabet tänker: “Men där är ju en liten lagård också, kanske det finns folk där?” (Lindgren 1983:20). Lisabet upplevs som en person som tänker och funderar utifrån sina egna erfarenheter, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *rationell*. De stereotypa kvinnliga karaktärsdrag Lisabet uppvisar är; *emotionell*, *omtänksam* och *intuitiv*. Lisabet illustreras med klänning och medellångt hår vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende. Boken beskriver hur Lisabet vill stoppa om Madicken och säger till henne: “Nä, för du måste vara rädd om dej.” (Lindgren 1983:5). Lisabet upplevs som en omtänksam person som bryr sig om Madicken, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. I boken blir Lisabet retad och vill bevisa att hon också kan stå bak på slädens medar. Lisabet framställs som en person som tar beslut utifrån känslor, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Boken beskriver och gestaltar Lisabet som både arg och ledsen vilket gör att Lisabet framställs som en person som har lätt att visa känslor och kan därför kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*.

Bipersonen Alva framställs med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är; *emotionell*, *omtänksam* och *tänker kvalitativt*. Alva illustreras med klänning och långt uppsatt hår vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende. I boken har Madicken feber och kan inte följa med Alva och Lisabet för att köpa julklappar vilket gör henne ledsen. Alva tröstar därmed Madicken med både vänliga ord och en kram. Alva upplevs då som *omtänksam* utifrån hennes agerande i situationen, vilket är ett stereotypt kvinnligt karaktärsdrag. I boken försvinner Lisabet under julklappshandlingen och när Alva kommer hem beskrivs hon som orolig över Lisabets försvinnande. Alva framställs då som orolig i sitt tänkande och funderar mycket över situationen, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *tänker kvalitativt*. När Alva sedan får reda på att Lisabet inte har kommit hem så blir hon ledsen och boken beskriver att Alva gråter: “så tårarna bara sprutar.” (Lindgren 1983:15). Alva framställs som någon som visar känslor genom att gråta, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*.

Även bipersonen Madicken framställs med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är *emotionell* och *tänker kvalitativt*. Madicken illustreras med klänning och långt hår uppsatt i fläta vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende. Boken beskriver hur: “Madicken blir mer och mer ängslig. Tänk om de inte hittar Lisabet, tänk om hon aldrig kommer tillbaka, hur blir det

då?” (Lindgren 1983:26). Madicken framställs orolig i sitt tänkande, vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *tänker kvalitativt*. Boken beskriver även hur: “Madicken gråter...” (Lindgren 1983:26). Madicken framställs därför som en person som vågar visa känslor, vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*.

Bipersonerna Alva och Madicken uppvisar endast stereotypa kvinnliga karaktärsdrag och de båda illustreras med klänning samt långt hår. Därför tolkas dessa två utifrån mallen som stereotypa karaktärer. Lisabet däremot uppvisar både stereotypa manliga och stereotypa kvinnliga karaktärsdrag. Lisabet framställs därför som den mest normbrytande karaktären i jämförelse med Alva och Madicken eftersom Lisabet är en flicka och uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag. Lisabet uppvisar stereotypa kvinnliga karaktärsdrag och illustreras även med både klänning och medellångt hår vilket gör att hon tolkas utifrån mallen som en stereotyp karaktär. Dock framställs Lisabet som normbrytande utifrån hennes personskildring och agerande i situationer (Se bilaga 4 för ifyllt analyschema).

7.1.3 Den där Emil

I bilderboken *Den där Emil*, framställs huvudpersonen Emil med stereotypa manliga karaktärsdrag vilka är; *våldsamt*, *självständig*, *aktiv* och *tänker kvantitativt*. Emil illustreras med byxor och kort hår vilket är ett stereotypt manligt utseende. Boken beskriver hur: “Emil gjorde hyss nästan varenda dag.” (Lindgren 1972:4). Utifrån Emils beskrivning upplevs han som en busig, aktiv och självständig pojke som tar egna initiativ till sina bus, vilket gör att han kan kopplas till de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv*. Boken beskriver även när Prostinnan är på besök och Emil tänker: “Jag undrar om inte det här kan användas som brännglas ... Och prostinnans fjädrar var det bästa han kunde pröva på.” (Lindgren 1972:17). Emil reflekterar därmed inte över vilka konsekvenser som kan hända när han använder förstoringsglasat som ett brännglas. Emil kan upplevas som en pojke som inte reflekterar kring sina hyss och han kan därmed kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *tänker kvantitativt*. I boken beskrivs Emil ett flertal gånger som en busig pojke och övriga karaktärer i boken upplever Emil som ett besvärligt barn samt beskrivs följande: “Den där Emil i Lönneberga, det var en liten illbatting till pojke, inte alls så där snäll som du.” (Lindgren 1972:2). Emil hyss slutar ofta våldsamt där både eld och skador förekommer samt illustreras han som en busig pojke, vilket kan kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *våldsamt*. Emil uppvisar även stereotypa kvinnliga karaktärsdrag, vilka är; *intuitiv*, *omtänksam* och *emotionell*. I boken står det: “Och nu ville Emil göra sin pappa glad igen.” (Lindgren 1972:15). Genom sitt språkbruk visar Emil ett intresse för sin pappas välmående vilket gör att han kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. Boken beskriver hur Emil ger lärarinnan en: ”ordentlig kyss mitt på munnen...” (Lindgren 1972:20). Detta kan tolkas som att Emil agerar utifrån sina känslor vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Boken beskriver också hur Emil både gråter och blir ledsen vid ett flertal tillfällen. Detta kan tolkas som att Emil kan och vågar visa sina känslor, vilket kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*.

Bipersonen Emils Mamma framställs med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilka är; *tänker kvalitativt*, *intuitiv* och *emotionell*. Emils mamma illustreras med klänning och långt uppsatt hår, vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende. I boken beskrivs Emils Mamma som orolig och:

“var förstås hjärtängslig för sin lille bortsprungne Emil.” (Lindgren 1972:22). Emils mamma kan upplevas som både orolig och ängslig i sitt tänkande, vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *tänker kvalitativt*. Emils Mamma illustreras med ansiktsuttryck som kan tolkas som glad, förvånad och orolig (Lindgren 1972:5, 8, 16, 17, 28), vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*. Boken beskriver även när Emils Mamma försöker fort få in Emil i snickarboden eftersom Emils Pappa är arg och behöver lugna ner sig innan han träffar Emil. Emils Mamma framställs som en person som agerar i en situation utifrån sina känslor eftersom hon inte vill att Emils pappa ska vara nära Emil när han är arg. Emils Mamma kan därför kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Emils Mamma uppvisar även det stereotypa manliga karaktärsdraget *våldsamt*. Boken beskriver hur Emils mamma blev: “alldes vild, och hon tog spiskroken och dunkade till skålen så att flisorna rök.” (Lindgren 1972:9). Boken illustrerar även Emils mamma springandes med spiskroken redo för att slå, vilket gör att Emils Mammans agerande kan upplevas som våldsamt.

Bipersonen Emils Pappa framställs med stereotypa manligt karaktärsdrag, vilka är *våldsamt* och *aggressiv*. Emils Pappa illustreras med både byxor och kort hår vilket är ett stereotypiskt manligt utseende. I boken gestaltas Emils Pappa i både bild och text ett flertal gånger som rasande arg och förbannad (Lindgren 1972:5, 23, 27), vilket kan kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *aggressiv*. I boken illustreras Emils Pappa när han drar och håller hårt i Emils arm och där Emil tydligt visar på sitt ansiktsuttryck att han är rädd. Detta kan tolkas som att Emils Pappa medvetet agerar på ett våldsamt sätt, vilket kan kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *våldsamt*. I boken blir Emils pappa upprepande gånger arg på Emil och agerar utifrån det vilket beskrivs både i text och illustreras i bild (Lindgren 1972:5, 14, 23, 26, 27). Detta kan tolkas som att Emils Pappa även agerar i situationen utifrån sina känslor, vilket kan kopplas till det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*.

Alla tre karaktärerna i boken om Emil som analyserades uppvisar både stereotypa kvinnliga och stereotypa manliga karaktärsdrag. Av alla karaktärer uppvisar Emil flest stereotypa manliga karaktärsdrag men också flest stereotypa kvinnliga karaktärsdrag. Eftersom Emil är en pojke och han uppvisar fler stereotypa manliga karaktärsdrag samt illustreras med byxor och kort hår gör att han framställs som en stereotyp karaktär. Dock framställs han även normbrytande eftersom han uppvisar stereotypa kvinnliga karaktärsdrag men tolkas utifrån mallen som en stereotyp karaktär utifrån hans personskildring och agerande i situationer. Både Emils Mamma och Emils Pappa uppvisar fler stereotypa karaktärsdrag än normbrytande vilket gör att dessa två kan tolkas som stereotypa karaktärer. Emils Mamma illustreras även med klänning och långt hår medan Emils Pappa illustreras med byxor och kort hår (Se bilaga 5 för ifyllt analyschema).

7.1.4 Gittan och gråvargarna

I bilderboken *Gittan och gråvargarna* framställs huvudkaraktären Gittan med både stereotypa kvinnliga karaktärsdrag och stereotypa manliga karaktärsdrag. Gittan illustreras med längre mörka hårlockar vilket kan kopplas till ett stereotypt kvinnligt utseende. De stereotypa kvinnliga karaktärsdragen Gittan uppvisar är; *omtänksam*, *passiv*, *tänker kvalitativt* och *beroende*. I boken illustreras Gittan sittande i sanden medan de andra barnen klättrar på lekstugans tak. Vid detta scenario beskriver boken att: "Gittan är inte en sån som klättrar på tak. För man kan ramla ner. Eller tappa sin sko..." (Lindenbaum 2000:1–2). Boken beskriver även en händelse när Gittan väljer att inte hoppa över ett dike: "För man kan missa och skrapa knät. Eller blöta ner byxorna..." (Lindenbaum 2000:5). I dessa scenarion framställs Gittan som en försiktig och eftertänksam person eftersom hon reflekterar över allt negativt som kan hända och deltar därför inte i lekar och illustreras ofta med avstånd från de andra barnen vilket kan kopplas till de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *passiv* och *tänker kvalitativt*. Boken beskriver Gittans tankar när hon kommer bort från de andra karaktärerna: "Jag stannar nog här, tänker hon. Dom kommer nog tillbaka." (Lindenbaum 2000:7). Detta gör att Gittan upplevs som en osjälvständig person eftersom hon inväntar hjälp och är beroende av andras initiativtagande vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *beroende*. I boken gestaltas Gittan både i bild och text när hon lagar mat åt gråvargarna samt sjunger gråvargarna till sömns. Gittan framställs som en omhändertagande person, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. De stereotypa manliga karaktärsdragen som Gittan uppvisar är *aktiv* och *självständig*. I boken kommer Gittan på flera olika lekar att leka när hon är med gråvargarna och kan upplevas som en iderik flicka eftersom hon byter lekar snabbt samt är modig eftersom hon umgås med gråvargarna. Därför kan Gittan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *aktiv*. Boken beskriver även: "Ingen har hittat mej ... Då får jag hitta mitt dagis själv." (Lindenbaum 2000:27). Gittan kan upplevas i scenariot som en person som tar egna initiativ och vågar söka sig tillbaka till dagiset på egenhand, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *självständig*.

Även bipersonerna "Tjejerna" framställs med stereotypa manliga karaktärsdrag. I boken illustreras "Tjejerna" väldigt lekfulla där de bland annat hoppar från taket och busar med en av pojkarnas hår. "Tjejerna" framställs som aktiva barn, vilket kan kopplas till det stereotypa manliga karaktärsdraget *aktiv*. Majoriteten av "Tjejerna" illustreras även med byxor, vilket är ett stereotypt manligt utseende.

Huvudpersonen Gittan framställs med både normbrytande och stereotypa karaktärsdrag. Hon uppvisar dock flest stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilket gör att hon tolkas utifrån mallen som en stereotyp karaktär. I början av boken beskrivs Gittan i texten som att hon inte vågar något. Däremot utvecklas Gittan till en normbrytande karaktär eftersom hon är utvecklar en självständig och modig sida av sig själv när hon exempelvis vågar leka med vargarna och sova med dem i skogen. Gittan illustreras även med byxor vilket är ett stereotypt manligt utseende. Gittans tjejkompisar på dagis framställs som normbrytande karaktärer eftersom de är flickor och uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag. "Tjejerna" illustreras även med byxor vilket är ett stereotypt manligt utseende (Se bilaga 6 för ifyllt analyschema).

7.1.5 Kenta och barbisarna

I bilderboken om *Kenta och barbisarna* framställs huvudpersonen Kenta med fler stereotypa kvinnliga karaktärsdrag än stereotypa manliga karaktärsdrag. De stereotypa kvinnliga karaktärsdragen Kenta uppvisar är; *emotionell, intuitiv, beroende* och *passiv*. Kenta illustreras med klänning vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende och utifrån mallen är det normbrytande eftersom Kenta är en pojke. I boken får man se hur Kenta kontinuerligt följer sina känslor till det han vill göra och tycker är kul. Till exempel vill "Killarna" att Kenta ska vara med och spela fotboll men Kenta följer sina egna känslor och går istället in för att leka med barbiedockor, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Kenta illustreras med ansiktsuttryck som glad och besviken, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *emotionell* eftersom Kenta vågar och kan visa sina känslor. I boken framställs Kenta väldigt beroende av vad andra tycker när han inte vågar visa sina kompisar hans intresse för barbiedockor utan istället döljer dem. Detta kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *beroende*. På grund av detta agerar han tillbakadragen i många situationer vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *passiv*. Kenta uppvisar även de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv*. Boken beskriver Kenta som en person som är väldigt säker på sitt intresse för barbiedockor och säger ifrån till sin pappa när han inte vill samt tar också egna initiativ till lek. Detta kan kopplas till de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv*. Kenta illustreras även med byxor och kort hår vilket är ett stereotypt manligt utseende.

Bipersonerna "Tjejerna" uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag. De karaktärsdrag som "Tjejerna" uppvisar är; *känslokall/hård, självständig* och *aktiv*. "Tjejerna" illustreras med byxor, vilket är stereotypt manligt utseende. I boken hittar "Tjejerna" själva på olika lekar med sina barbiedockor som till exempel badar dem i handfatet, vilket kan kopplas till de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv* eftersom "Tjejerna" tar egna initiativ till lek och är hela tiden aktiva. I boken framställs "Tjejerna" som väldigt elaka och känslokalla när de vid flera tillfällen märker hur Kenta försöker bjuda in sig själv till deras lek men att de inte tillåter honom att delta. Tillslut säger en av "Tjejerna": "Vi låter han va med då..." (Lindenbaum 2010:21). "Tjejerna" kan upplevas som om de inte bryr sig om Kentas känslor och svara emot honom, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *känslokall/hård*.

Bipersonerna "Killarna" framställs med stereotypa manliga karaktärsdrag. De karaktärsdrag som "Killarna" uppvisar är; *självständig, aktiv* och *känslokalla/hårda*. De tre "Killarna" illustreras samtliga med byxor och kort hår vilket är stereotypt manligt utseende. Boken beskriver att: "Då sätter killarna igång och brottas. Dom kan massor av grepp..." (Lindenbaum 2010:4). I boken framställs "Killarna" i både bild och text som väldigt aktiva och busiga, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *aktiv*. Boken beskriver också att "Killarna" konstant hittar på nya lekar som till exempel brottning, fotboll och krig. Detta kan tolkas som att "Killarna" tar egna beslut och initiativ till lek, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *självständig*. Boken beskriver även hur en av "Killarna" skriker: "SKA JAG KNIVA DEJ MED LASERKNIVEN!" (Lindenbaum 2010:5). Språkbruket som används av "Killarna" kan upplevas som hårt då de hotar varandra när de leker, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *känslokalla/hårda*.

Huvudpersonen Kenta framställs med både normbrytande och stereotypa karaktärsdrag. Han uppvisar dock flest stereotypa kvinnliga karaktärsdrag vilket gör att han tolkas utifrån mallen som en normbrytande karaktär eftersom Kenta är en pojke. Kenta illustreras även med klänning vilket är ett stereotypt kvinnligt utseende. Kentas intresse för barbiedockor visar han väldigt tydligt i boken. Kenta söker sig hela tiden till "Tjejerna" som även dem leker med barbiedockor och struntar i att spela fotboll med sina killkompisar trots att de tjar på honom. "Tjejerna" och "Killarna" uppvisar samma stereotypa manliga karaktärsdrag men skillnaden är att "Tjejerna" tolkas utifrån mallen som normbrytande karaktärer eftersom dem är flickor medan "Killarna" är pojkar och tolkas därför som stereotypa karaktärer (Se bilaga 7 för ifyllt analyschema).

7.1.6 Lill-Zlatan och morbror raring

I bilderboken *Lill-Zlatan och morbror raring* framställs huvudpersonen Lill-Zlatan (Ella) med stereotypa kvinnliga karaktärsdrag, vilka är; *vacker, emotionell, omtänksam* och *intuitiv*. Lill-Zlatan illustreras med medellångt hår vilket är stereotypt kvinnligt utseende. I boken beskriver Lill-Zlatans mormor henne som: "lika söta som vanligt." (Lindenbaum 2009:4), vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *vacker* då Lill-Zlatan benämns som söt. Boken beskriver hur Lill-Zlatan blir irriterad och: "häller socker på Steves skor." (Lindenbaum 2009:10). Lill-Zlatan upplevs som avundsjuk och agerar i situationen utifrån hennes känslor vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Boken beskriver hur Lill-Zlatan: "klappar honom lite på filten och ger honom saft." (Lindenbaum 2009:24). Lill-Zlatan framställs som en omhändertagande flicka när hon visar att hon bryr sig om Morbror Tommy, vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. Lill-Zlatan uppvisar även de stereotypa manliga karaktärsdragen *hård/känslokall, självständig* och *aktiv*. Lill-Zlatan illustreras med shorts vilket är stereotypt manligt utseende. I boken hittar Lill-Zlatan på olika bus för Morbror Tommys vän Steve när hon exempelvis drar ner Steves handduk i bassängen. Lill-Zlatan kan tolkas som en aktiv och självständig flicka som hittar på alla bus på egen hand, vilket kan kopplas till de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv*. I boken illustreras Lill-Zlatan med ett argt ansiktsuttryck och säger till Steve: "Åk hem till det där Trelleborg..." (Lindenbaum 2009:14). Lill-Zlatan framställs som väldigt hård och bryr sig inte alls om Steve, vilket kan kopplas till det stereotypt manliga karaktärsdraget *känslokall/hård*.

Även bipersonerna Morbror Tommy och hans vän Steve uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag. Båda karaktärerna illustreras med byxor och kort hår vilket är ett stereotypt manligt utseende. I boken framställs både Morbror Tommy och hans vän Steve som aktiva och självständiga personer som tar egna initiativ till olika aktiviteter, vilket kan kopplas till de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv*. Morbror Tommy framställs också med de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *omtänksam* och *emotionell*. Boken beskriver att Lill-Zlatan får en present av Tommy varje gång han varit och rest. Tommy framställs som en snäll person som bryr sig om Lill-Zlatan vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. I boken beskrivs Tommy gråtandes till en film på bio. Tommy framställs som en person som vågar visa känslor vilket kan kopplas till det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*. Steve framställs också med ett stereotypt kvinnligt karaktärsdrag,

vilket är *omtänksam*. Boken beskriver hur Steve säger till Lill-Zlatan: “Om du vill kan jag visa dej lite skott.” (Lindenbaum 2009:25), vilket gör att Steve framställs som snäll och omhändertagande mot Lill-Zlatan.

Lill-Zlatan framställs med fler stereotypa kvinnliga karaktärsdrag än stereotypa manliga karaktärsdrag vilket gör att hon tolkas utifrån mallen som en stereotyp karaktär eftersom Lill-Zlatan är en flicka. Däremot upplevs hon normbrytande genom boken då hon ofta uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag som aktiv och självständig genom hennes bus som hon själv tar eget initiativ för. Lill-Zlatan illustreras också med shorts vilket är ett stereotypt manligt utseende. Både morbror Tommy och Steve framställs med både stereotypa kvinnliga och stereotypa manliga karaktärsdrag. Morbror Tommy och Steve uppvisar fler stereotypa manliga karaktärsdrag eftersom dem även illustreras med byxor vilket gör att dem tolkas utifrån mallen som stereotypa karaktärer. Däremot framställs både Morbror Tommy och Steve som normbrytande karaktärer eftersom båda framställs väldigt omhändertagande och omtänksam genom hela boken (Se bilaga 8 för ifyllt analyschema).

7.2 Vilka likheter och skillnader finns det mellan karaktärerna gällande könsstereotypa och normbrytande föreställningar?

I detta avsnitt redogörs likheter och skillnader gällande karaktärernas karaktärsdrag. Varje avsnitt inleds med en jämförelse av bilderbokens huvudperson och en annan bilderboks huvudperson. Avsnitten avslutas med en jämförelse av bilderbokens bipersoner och en annan bilderboks bipersoner.

7.2.1 Känner du Pippi Långstrump?

Huvudpersonen Pippi liknar huvudpersonen Emil i boken *Den där Emil* då de både framställs med de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig*, *aktiv* och *tänker kvantitativt*. Däremot skiljer sig karaktärerna åt eftersom Pippi framställs normbrytande då hon är en flicka medan Emils är en pojke och framställs därför stereotypt. Bipersonen Annika uppvisar de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *emotionell* och *tänker kvalitativt* vilket också bipersonen Alva gör från boken om Madicken. Både Annika och Alva framställs stereotypt eftersom de båda är flickor/kvinnor.

7.2.2 Titta, Madicken det snöar!

Huvudpersonen Lisabet skiljer sig en del från huvudpersonen Gittan i boken *Gittan och gråvargarna* eftersom Lisabet uppvisar de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *emotionell* och *intuitiv* medan Gittan uppvisar de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *passiv* och *beroende*. De likheter som finns mellan dessa huvudpersoner är att de båda uppvisar de stereotypa manliga karaktärsdragen *aktiv*. De stereotypa kvinnliga karaktärsdrag som Gittan och Lisabet uppvisar framställs stereotypt då båda karaktärerna är flickor medan de stereotypa manliga karaktärsdragen de uppvisar framställs normbrytande. Bipersonen Madicken i boken om Madicken uppvisar det stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *emotionell* vilken även Morbror Tommy gör från boken *Lill-Zlatan och morbror raring*. Det som skiljer dessa två karaktärer är att Madicken framställs stereotypt eftersom hon är en flicka medan Morbror Tommy är en man och framställs därför normbrytande.

7.2.3 Den där Emil

Huvudpersonen Emil uppvisar de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv* vilket även huvudpersonen Lill-Zlatan gör från boken *Lill-Zlatan och morbror raring*. Det som skiljer dessa två karaktärer är att Emil är en pojke och framställs därför stereotypt medan Lill-Zlatan framställs normbrytande då hon är en flicka. Bipersonen Emils Mamma uppvisar det stereotypt kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*, vilket även bipersonen Morbror Tommy gör i boken om Lill-Zlatan. Skillnaderna är att Emils mamma framställs stereotypt eftersom hon är kvinna medan Tommy är man och framställs då normbrytande.

7.2.4 Gittan och gråvargarna

Huvudpersonen Gittan uppvisar de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *omtänksam* och *tänker kvalitativt* vilket även huvudpersonen Pippi gör från boken *Känner du Pippi Långstrump?*. Eftersom Pippi och Gittan är flickor framställs de båda stereotypt. Bipersonerna "Tjejerna" i boken *Gittan och gråvargarna* uppvisar det stereotypt manliga karaktärsdraget *aktiv*, vilket även bipersonerna "Killarna" gör i boken *Kenta och barbisarna*. Det som skiljer bipersonerna åt är deras kön därför framställs "Tjejerna" normbrytande medan "Killarna" framstår som stereotypt.

7.2.5 Kenta och barbisarna

Huvudpersonen Kenta uppvisar de stereotypa manliga karaktärsdragen *självständig* och *aktiv* vilket även huvudpersonen Gittan gör från boken *Gittan och gråvargarna*. Som tidigare nämndes så uppvisar också karaktärerna Emil och Lill-Zlatan dessa karaktärsdrag men precis som Emil är Kenta en pojke och därför framställs han stereotypt medan Gittan framställs normbrytande precis som Lill-Zlatan eftersom de båda är flickor. Både bipersonerna "Tjejerna" och "Killarna" uppvisar det stereotypt manliga karaktärsdraget *självständig*, vilket även bipersonerna Morbror Tommy och Steve gör från boken om Lill-Zlatan. Det som skiljer dessa bipersoner åt är att "Killarna", Morbror Tommy och Steve framställs som stereotypa eftersom dessa karaktärer är pojkar/män medan "Tjejerna" är flickor och framställs som normbrytande.

7.2.6 Lill-Zlatan och morbror raring

Huvudpersonen Lill-Zlatan i boken *Lill-Zlatan och morbror raring* har en del likheter med huvudpersonen Pippi i boken *Känner du Pippi Långstrump?* Båda karaktärerna uppvisar de stereotypa kvinnliga karaktärsdragen *emotionell* och *omtänksam*. Eftersom de båda är flickor framställs därför dessa karaktärer stereotypt. Både Lill-Zlatan och Pippi framställs också normbrytande eftersom dem uppvisar de stereotypt manliga karaktärsdragen *självständig*. Bipersonen Steve och bipersonerna "Tjejerna" i boken om Gittan uppvisar båda det stereotypt manliga karaktärsdraget *aktiv*. Det som skiljer dessa karaktärer åt är att bipersonen Steve framställs stereotypt eftersom han är en man medan "Tjejerna" är flickor och framställs därför normbrytande.

8. Diskussion

I detta avsnitt presenteras en avslutande diskussion angående resultatet i denna studie kopplat till tidigare forskning vilket följs av en didaktisk diskussion. Slutligen presenteras studiens slutsats och förslag om vidare forskning.

8.1 Resultat och tidigare forskning

Resultatet i denna studie visar att majoriteten av karaktärerna i de undersökta barnböckerna framställs både stereotypt och normbrytande. Några stereotypa kvinnliga karaktärsdrag flickor/kvinnor uppvisar i studiens valda material är *emotionell*, *passiv* och *beroende*. Både Gittan och Annika framställs *passiv* och *beroende* medan Lisabet och Lill-Zlatan framställs *emotionella*. Pojkar/män uppvisar det stereotypa manliga karaktärsdraget *känslökall/hård*, vilket "Killarna" i boken om Kenta framställs som. Däremot framställs majoriteten av karaktärerna i vår studie med normbrytande karaktärsdrag, exempelvis uppvisar de manliga karaktärerna Morbror Tommy, Kenta och Emil det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *emotionell*, medan "Tjejerna" i boken om Kenta uppvisar det stereotypt manliga karaktärsdraget *känslökall/hård*. I studierna som Lee (2014), Jackson och Gee (2005) samt Crisp och Hillers (2011) genomförde visar resultatet att karaktärerna skildras med endast stereotypa karaktärsdrag, vilket skiljer sig från vårt resultat. I Jackson och Gee (2005:119–122) studie undersökte de genuskonstruktioner i barnböcker under fem decennier med inriktning för unga läsare. Deras resultat visar en liten förändring gällande böckernas illustrationer och att kvinnor och män framställs stereotypt. Kvinnorna framställs känslomässiga medan männen framställs som känslökalla och hårda genom att inte visa sina känslor. Utifrån analysen drar Jackson och Gee (2005:126) slutsatsen att karaktärer i böckerna som utmanar könstereotypa uppfattningar saknas. I likhet med Jackson och Gees (2005) resultat, visar även Lees (2014:368–369) resultat att karaktärerna gestaltades med stereotypa karaktärsdrag. Studien jämförde samma litteraturserie från olika decennium och undersökte om det förekom någon förändring gällande genus och kvinnliga karaktärs status. Även Crisp och Hiller (2011:203–204) undersökte i sin studie hur manligt och kvinnligt framställs i bilderböcker där deras resultat visade att kvinnliga karaktärer uppvisade stereotypa karaktärsdrag som passiv, känslomässig och beroende. Syftet med Axell och Boström (2021) studie är att undersöka hur teknik framställs ur ett genusperspektiv i bilderböcker, resultat i deras studie visar även en passiv framställning av de kvinnliga karaktärerna.

Astrid Lindgrens bilderböcker från 1900-talet visar att majoriteten av de kvinnliga karaktärerna uppvisar en vårdande och omsorgsfull roll där många av karaktärerna som till exempel Pippi och Lisabet kan kopplas till det kvinnliga karaktärsdraget *omtänksam*. Även de kvinnliga karaktärerna från Pija Lindenbaums bilderböcker som publicerades på 2000-talet framställs vårdande och omsorgsfulla där till exempel karaktärerna Gittan och Lill-Zlatan uppvisar kvinnliga karaktärsdrag *omtänksam*. Detta visar att kvinnliga karaktärer uppvisar en vårdande roll i både bilderböckerna från 1900-talet och från 2000-talet i denna studie. Även Crabb och Marciano (2011:392–394) jämförde böcker från olika årtal. Studien undersökte köns arbetsfördelning och hur de reflekterades i de årtal som bilderböckerna publicerades i. Forskarna drog slutsatsen att kvinnliga karaktärer i bilderböckerna från 1900-talet fortfarande

har en vårdande roll i bilderböckerna från 2000-talet. Även Hamilton et al. (2006:761–763) drog slutsatsen i sin studie att de kvinnliga karaktärerna har en vårdande och omsorgsfull roll i bilderböckerna som undersöktes i deras studie, där syftet är att undersöka bland annat karaktärernas beteende.

Samtliga manliga karaktärer i studiens material framställs med både stereotypa kvinnliga och stereotypa manliga karaktärsdrag. Både huvudpersonerna Emil och Kenta uppvisar stereotypa manliga och stereotypa kvinnliga karaktärsdrag där de bland annat framställs med det stereotypa manliga karaktärsdraget *aktiv* och det stereotypa kvinnliga karaktärsdraget *intuitiv*. Däremot framställs Kenta med fler stereotypa kvinnliga karaktärsdrag än stereotypt manliga karaktärsdrag vilket gör honom till en normbrytande karaktär. Detta skiljer sig från resultatet i Evans och Davies (2000) studie där manliga karaktärer framställs med fler stereotypa manliga karaktärsdrag än stereotypt kvinnliga karaktärsdrag. Evans och Davies (2000) studie undersökte hur genus skildras i böcker med fokus på hur manliga karaktärer framställs.

Karaktären Kenta från studiens material framställs som en person som är beroende av andras åsikter och känner en viss skam för hans intresse eftersom han bland annat gömmer sin barbie docka i väskan. Kenta upplevs skämmas över sin feminina sida eftersom hans intresse för Barbie dockor inte följer normen för pojkar/män. I Scjurbas (2017) studie undersöktes manliga karaktärer och hur deras könsvariationer framställs i bilderböckerna. Resultatet visar att de manliga karaktärerna endast accepteras om de uppvisar stereotypt maskulina egenskaper eftersom de manliga karaktärerna präglades av skam och att inte bli accepterad på grund av deras könsvariationer. Scjurbas (2017) resultat stämmer överens med karaktären Kenta i denna studie.

Majoriteten av alla flickor/kvinnor i studiens valda material illustreras med långt/medellångt hår och klänning medan pojkar/män illustreras med shorts/byxor och kort hår. Det förekommer även att flickorna/kvinnorna illustreras med håret uppsatt i fläta eller hårband, exempelvis har Madicken en fin och välgjord fläta i sitt hår och Lill-Zlatan har håret uppsatt i ett hårband. I likhet med både Filipovic (2018) och Jackson och Gees (2005) resultat visar även Filipovics (2018) resultat att karaktärernas kön lyfts fram genom karaktärernas kläder, klänning för kvinnligt och byxor för manligt. Även Jackson och Gees (2005:122) resultat visar att längre hår och klänning representerar flickor och kvinnor medan short/byxor representerar pojkar/män. Däremot skiljer sig somliga karaktärers illustrationer i vår studie där bland annat Pippis hår är uppsatt med flätor som står ut, Lill-Zlatan som bär shorts och Kenta som bär klänning. Alla dessa illustrationer framställs normbrytande eftersom de är motsatsen till vad som anses vara stereotypt kvinnligt respektive manligt utseende för karaktärernas kön.

8.2 Didaktisk diskussion

Eleven ska få möjlighet att arbeta med jämställdhetsfrågor där oavsett vilket kön individen identifierar sig som ska hen ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter i samhället. Därför måste skolan ge eleven verktyg till att kritiskt kunna granska könsmonster och hur könsens olika föreställningar som kan påverka elevens livsval (Skolverket 2022:7–8). Eftersom elevens identitetsutveckling och förståelse för omvärlden kan påverkas av de texter som eleven

möter behöver läraren införa skönlitteratur i undervisningen som främjar detta så att eleven fostras och utmanar samhällets nuvarande normer och strukturer (Kåreland 2009:76–77; Nikolajeva 2017:360; Skolverket 2022:224). Eleverna ska få ta del av texter om andra människors erfarenheter och upplevelser samt kunna granska innehållet utifrån olika syften (Skolverket 2022:225–226). Denna studie är riktad till lärare och kan användas till att utveckla en medvetenhet gällande de stereotypa och normbrytande föreställningar barnlitteratur förmedlar. Studiens kan därmed användas som ett verktyg för lärares arbete med genus och normer.

Både Filipovic (2018:320) och Axell och Boström (2021:36) lyfter fram att arbetet med kön och genus kan förmedla värderingar till eleverna vilket främjar deras utveckling och medvetenhet kring ämnet. Därför måste eleverna få tillfälle att samtala och diskutera om kön och genus (Axell & Boström 2021:33) Valet av litteratur har därför en stor betydelse då individen kan bli påverkad av material som innehåller utmanande stereotypa könsmonster. Som exempelvis normbrytande föreställningar om män som lagar mat och kvinnor som använder datorer (Crabb och Marciano 2011:396). Filipovic (2018:322) lyfter fram att böcker som endast visar en ensidig representation av ett kön förstärker bara stereotypa könsmonster och värderingar. Eftersom valet av litteratur har en stor betydelse för eleverna måste eleverna få ta del av rätt material där stereotypa könsmonster utmanas. I vår studie finns det karaktärer som utmanar stereotypa könsmonster, som till exempel Pippi. Pippi är en flicka som framställs normbrytande med sina stereotypa manliga karaktärsdrag eftersom hon bland annat brottar ner Starke Adolf och lyfter en häst. Pippis karaktär framställs både stark och självständig vilket gör att boken om Pippi Långstrump kan användas av läraren i undervisningen för att diskutera frågor kring genus och jämställdhet med eleverna. Det är lärarens ansvar menar Hamilton et al (2006:75) att vid bokval välja olika böcker som ger olika framställningar av kön. Vilket även Evans och Davies (2000:269) instämmer med och menar att kvinnliga karaktärsdrag hos manliga karaktärer och tvärtom måste finnas för att eleven ska finna förebilder i litteraturen som främjar elevernas personlighetsutveckling. I vår studie framställs många kvinnliga karaktärer med stereotypa manliga karaktärsdrag och tvärtom. Båda huvudkaraktärerna Lisabet och Lill-Zlatan är flickor som uppvisar stereotypa manliga karaktärsdrag medan huvudkaraktärerna Kenta och Emil är pojkar som uppvisar stereotypa kvinnliga karaktärsdrag. Detta visar att studiens material innehåller olika framställningar av kön vilket gör det möjligt för läraren att använda dessa bilderböcker i exempelvis boksamtal. Scjurbas (2017:219) menar att varje elev ska kunna finna något i litteraturen som de kan relatera till vilket gör att lärarens bokval är väldigt viktigt för elevernas identitetsskapande. Läraren måste granska litteraturen för att kunna synliggöra de förväntningar som finns för varje kön. Den litteratur som har analyserats i vår studie innehåller både pojkar/flickor, kvinnor/män, stereotypa karaktärer och normbrytande karaktärer. Därför finns det stora möjligheter för eleven att finna något i studiens litteratur som de kan relatera till för deras identitetsskapande eftersom innehållet i litteraturen är varierad. Nikolajeva (2017:212) menar att ett engagemang för karaktären uppstår hos eleven när hen får lära känna karaktärerna i skönlitteraturen och att de då skapas en spegel mellan karaktärerna och elevens känslor. Läsupplevelsen för eleven bör skapa känslor och frågor för att elevens engagemang har en stor betydelse och kan leda till en utveckling av elevens analytiska blick (Nordberg 2020:7).

Även om de valda bilderböckerna av Astrid Lindgren är utgivna mellan år 1947–1983 och kan anses vara äldre barnlitteratur, framställs majoriteten av huvudkaraktärer som normbrytande. Även om dessa huvudkaraktärer är normbrytande besitter de fortfarande stereotypa karaktärsdrag och kan därmed användas till att synliggöra olikheter och likheter mellan individer. Både Kåreland (2021:225–226) och Åkerström (2012:76–79) menar att normer och stereotypa föreställningar av vad som anses vara manligt och kvinnligt förekommer i äldre barnlitteratur, vilket speglar samhällets syn på värden och normer. Detta kan därför påverka elevens uppfattningar om vad som anses vara kvinnligt respektive manligt samt elevens möjlighet till identifiering av litteraturens karaktärer.

Genom arbete med genus och värdegrundsfrågor i skolan kan litteraturen användas som ett redskap för att eleven ska kunna utveckla sina tankar (Nordberg 2020:56). I Lgr22 står det om hur viktigt arbetet med normer är för eleven där de bland annat ska lära sig att respektera varandra oavsett vilket kön individen identifierar sig som (Skolverket 2022:11–12). Eleven ska även synliggöra och motverka könsmonster (Skolverket 2022: 6). Studiens bilderböcker innehåller karaktärer som framställs både stereotypt och normbrytande och kan därmed användas som *fönster* och *speglar* (Salmson 2021:10–11) eller som ett sätt att *förstå världen* och *förstå sitt liv* (Tenngart 2012:24, 29). Genom *fönster* får eleven en förståelse för andras olikheter och genom *speglar* kan eleven identifiera sig med det något som liknar eleven själv (Salmson 2021:10). Bilderböckerna i studien kan vara ett hjälpmedel att synliggöra en variation av föreställningar om vad som anses vara stereotypt manligt respektive kvinnligt. Bilderböckerna ger därmed elever möjlighet till att diskutera könsmonster och normer utifrån karaktärernas olika framställningar.

8.3 Slutsats

Syftet i denna studie var att belysa vilka könsstereotypa och normbrytande föreställningar elever tar del av i skönlitteratur. Därför valde vi att undersöka hur karaktärerna skildras och vilka likheter och skillnader de innehar utifrån könsstereotypa och normbrytande föreställningar. Resultatet baseras på en kvalitativ innehållsanalys och bildanalys samt visar att den tidigare forskning till viss del överensstämmer med vårt resultat. Studiens resultat visar att samtliga karaktärer uppvisar stereotypa karaktärsdrag men att majoriteten uppvisar normbrytande karaktärsdrag.

Samtliga av studiens valda litteratur förmedlar föreställningar och värderingar som berör aspekter som normer, genus och kön i skolans styrdokument. Barnlitteraturen ger möjlighet att diskutera normer, kön och genus med elever utifrån bilderböckernas karaktärer. Detta kan främja arbetet att utveckla elevernas förståelse gällande genus och normer samt påverka deras värderingar som i sin tur kan påverka deras livsval. Eftersom barnlitteraturen ger eleverna möjligheten att erfara olika livssituationer. Den didaktiska relevansen vi skribenter bär med oss är betydelsen att elever får ta del av litteratur som förmedlar de värderingar skolan arbetar för. Därför är det betydande att läraren kritiskt granskar den litteratur som kan förekomma i undervisningen. Tillsammans kan elever och pedagogerna bredda sina perspektiv och skapa ett mer inkluderande förhållningssätt till omvärlden.

8.4 Vidare forskning

Eftersom studiens valda material endast består av sex bilderböcker är förslaget till vidare forskning att inkludera fler bilderböcker för ett större perspektiv på hur genus och normer framställs i litteratur. Vi upplever dock att forskning om hur barnlitteratur förmedlar normer och genus i de yngre åldrarna är begränsat. Därför finns det möjlighet till vidare forskning att undersöka hur lågstadiebarn påverkas av karaktärernas framställningar i litteraturen.

Litteraturlista

Primärlitteratur

Lindenbaum, P. (2000). *Gittan och gråvargarna*. 3 uppl., Rabén & Sjögren.

Lindenbaum, P. (2009). *Lill-Zlatan och morbror raring*. Rabén & Sjögren.

Lindenbaum, P. (2010). *Kenta och barbisarna*. 2 uppl., Rabén & Sjögren.

Lindgren, A. (1947). *Känner du Pippi Långstrump?: bilderbok*. 7 uppl., Rabén & Sjögren.

Lindgren, A. (1983). *Titta, Madicken det snöar!*. Rabén & Sjögren.

Lindgren, A., & Berg, B. (1972). *Den där Emil*. 2 uppl., Rabén & Sjögren.

Sekundärlitteratur

Allmän dataskyddsförordning (2016). *Dataskyddsförordningen (GDPR)*. <https://gdprinfo.eu/sv> [2023-03-20]

American Library Association (2021). *Randolph Caldecott Medal*. <https://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/caldecott> [2023-05-30]

Astrid Lindgren Company (u.å.). *Priser och utmärkelser som tilldelats Astrid Lindgren*. <https://www.astridlindgren.com/sv/astrid-lindgren/arvet-efter-astrid-lindgren/priser-och-utmärkelser> [2023-02-01]

Axell, C. & Boström, J. (2021). 'Technology in Children's Picture Books as an Agent for Reinforcing or Challenging Traditional Gender Stereotypes'. *International Journal of Technology and Design Education*, 31(1), ss. 27–39. doi:10.1007/s10798-019-09537-1

Berg, B. (1972) Framsida [Illustration]. I Lindgren, A. *Den där Emil*. Rabén & Sjögren.

Bonnier Carlsen (u.å.). *Pija Lindenbaum* <https://www.bonniercarlsen.se/forfattare/12529/pija-lindenbaum/> [2023-02-01]

Boréus, K. & Bergström, G. (red.) (2018). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text – och diskursanalys*. Studentlitteratur.

Borgersen, T. & Ellingsen, H. (1994). *Bildanalys: didaktik och metod*. Studentlitteratur.

Bromseth, J. (2019). Normkritisk pedagogik. I Björkman, L., & Bromseth, J. (red.) *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Studentlitteratur, ss. 41–72.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl., Liber.

Crabb, P.B. & Marciano, D.L. (2011). 'Representations of material culture and gender in award-winning children's books: A 20-year follow-up'. *Journal of Research in Childhood Education*, 25(4), ss. 390–398. doi:10.1080/02568543.2011.605209

Crisp, T. & Hiller, B. (2011). "‘Is This a Boy or a Girl?’: Rethinking Sex-Role Representation in Caldecott Medal-Winning Picturebooks, 1938–2011". *Children's Literature in Education*, 42(3), ss. 196–212. doi: 10.1007/s10583-011-9128-1

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4 uppl., Studentlitteratur.

Ekström, M. & Johansson, B. (2019). Inledning. I Ekström, M. & Johansson, B. (red.) *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap*. 3 uppl., Studentlitteratur, ss. 11–23.

Elmeroth, E. (2008). *Etnisk maktordning i skola och samhälle*. 1 uppl., Studentlitteratur.

Eriksson, M. & Gottzén, L. (2020). *Genus*. 1 uppl., Liber.

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap*. Natur & Kultur.

Eriksson-Zetterquist, U. & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. 1 uppl., Liber.

Evans, L. & Davies, K. (2000). 'No Sissy Boys Here: A Content Analysis of the Representation of Masculinity in Elementary School Reading Textbooks'. *Sex Roles: A Journal of Research*, 42(3), ss. 255–270. doi:10.1023/a:1007043323906

Filipovic, K. (2018). 'Gender Representation in Children's Books: Case of an Early Childhood Setting'. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), ss. 310–325. doi:10.1080/02568543.2018.1464086

Forsberg, C. & Wengström, Y. (2016). *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. 4 uppl., Natur & kultur.

Forum för levande historia och RFSL Ungdom. (2011). *BRYT! ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet*. <https://rfslungdom.se/bryt/>

Hamilton, M.C., Anderson, D.A., Broaddus, M.R., & Young, K. (2006). Gender Stereotyping and Under-representation of Female Characters in 200 Popular Children's Picture Books: A Twenty-first Century Update. *Sex Roles*, 55(11), ss. 757–765. doi: 10.1007/s11199-006-9128-6

Hirdman, Y. (1988). Genussystemet reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, (3), ss. 49–63.

Hirdman, Y. (2003). *Genus – om det stabilas föränderliga former*. 2 uppl., Liber.

Hirdman, Y. (2004). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I Carlsson Wetterberg, C. & Jansdotter, A. (red.) *Genushistoria: en historiografisk exposé*. Studentlitteratur, ss. 113–134.

Hirdman, Y. (2007). *Gösta och genusordningen: feministiska betraktelser*. Ordfront.

Jackson, S. & Gee, S. (2005). “Look Janet”, “No You Look John”: Constructions of Gender in Early School Reader Illustrations across 50 Years’. *Gender and Education*, 17(2), ss. 115–128. doi:10.1080/0954025042000301410

Jämställdhetsmyndigheten (2022a). *Delmål 3: jämställd utbildning*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-3-jamstalld-utbildning/> [2023-03-22]

Jämställdhetsmyndigheten (2022b). *Bryta stereotypa val viktigt för att skapa en jämställd kulturskola*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/ska-du-jobba-med-jamstalldhet/bryta-stereotypa-val-viktigt-for-att-skapa-en-jamstalld-kulturskola/> [2023-03-22]

Jämställdhetsmyndigheten (2022c). *Intersektionalitet*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstalldhet/intersektionalitet/> [2023-03-02]

Karolinska institutet (2022). Är artikeln peer reviewed?. <https://kib.ki.se/soka-vardera/vardera-information/ar-artikeln-peer-reviewed> [2023-03-30]

Kihlström, S. (2007). Fenomenografi som forskningsansats. I Björkdahl, O., Dimenäs, J. & Davidsson, B. (red) *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Liber, ss. 157–170.

Kåreland, L. (2001). *Möte med barnboken: linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. [Ny, rev. och aktualiserad utg.] Natur och kultur.

Kåreland, L. (2005). Inledning. I Kåreland, L. (red.) *Modig och stark – eller ligga lågt: Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Natur och kultur, ss. 9–21.

Kåreland, L. (2009). Sagan och berättelsen som meningsskapare. I Axelsson, M. & Jönsson, K. (red.). *Bygga broar och öppna dörrar: att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola*. Liber, ss. 64–91.

Kåreland, L. (2021). *Skönlitteratur för barn och unga: historik, genrer, termer, analyser*. 2 uppl., Studentlitteratur.

Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005). (S)könlitteraturen i förskolan. I Kåreland, L. (red.) *Modig och stark – eller ligga lågt: Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Natur och kultur, ss. 113–152.

Larsen, A. K. (2009). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 1 uppl., Gleerup.

Lee, J.F.K. (2014). ‘Gender Representation in Hong Kong Primary School ELT Textbooks--A Comparative Study’. *Gender and Education*, 26(4), ss. 356–376. doi: 10.1080/09540253.2014.916400

Lundberg, A. & Werner, A. (red.) (2016). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp*. [Elektronisk resurs]. Nationella sekretariatet för genusforskning.

Lykke, N. (2003). Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 24(1), ss. 47–56.

Mattsson, T. (2021). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 3 uppl., Gleerups.

Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Studentlitteratur.

Nikolajeva, M. (2017). *Barnbokens byggklossar*. 3 uppl., Studentlitteratur.

Nordberg, O. (2020). *Litteraturdidaktik: teori, praktik, relevans, potential*. 1uppl., Liber.

Patel, R. & Davidsson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5. uppl., Studentlitteratur.

Rienecker, L. & Stray Jørgensen, P. (2018). *Att skriva en bra uppsats*. 4 uppl., Liber.

Salmson, K. (2021). *Att välja bilderböcker: normkritisk analys*. Natur & Kultur.

Sciurba, K. (2017). ‘Flowers, Dancing, Dresses, and Dolls: Picture Book Representations of Gender-Variant Males’. *Children’s Literature in Education: An International Quarterly*, 48(3), ss. 276–293. doi:10.1007/s10583-016-9296-0.

SFS 1960:729. *Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Justitiedepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1960729-om-upphovsratt-till-litterara-och_sfs-1960-729 [2023-03-18]

Skolverket (2016). *Normer, normmedvetenhet och normkritik*. <https://www.skolverket.se/download/18.653ebcff16519dc12ef362/1539586793376/Normer-normmedvetenhet-och-normkritik.pdf> [2023-04-17]

Skolverket (2020a). *Barnkonventionen i skolan*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen> [2023-03-22]

Skolverket (2020b). *Stereotypa uppfattningar – ett hinder för likvärdighet i skolan*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/stereotypa-uppfattningar---ett-hinder-for-likvardighet-i-skolan> [2023-04-17]

Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2022*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718> [2023-02-10]

Socialstyrelsen (2019). *Fastställande av konstllhörighet*. <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/rad-och-namnder/rattsliga-radet/konstllhorighet/> [2023-04-03]

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2 uppl., Studentlitteratur.

Tenngart, P. (2012). Barnlitteraturens kognitiva värden. I Kärrholm, S. & Tenngart, P. (red.). *Barnlitteraturens värden och värderingar*. Lund: Studentlitteratur, ss. 23–38.

Unicef (u.å). *Barnkonventionen*. <https://beta.unicef.se/barnkonventionen> [2023-03-22]

Unicef Sverige (2018). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. https://unicef-porthos-production.s3.eu-west-1.amazonaws.com/slutversion_unicef-bk-booklet_2018.pdf [2023-03-22]

Vang Nyman, I. (1947). Framsida [Illustration]. I Lindgren, A. *Känner du Pippi Långstrump?*. Rabén & Sjögren.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> [2023-03-20]

Wedin, E. K. (2018). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. 4 uppl., Norstedts Juridik.

Widholm, A. (2012). Barnlitteraturens betydelse för ungas rättigheter. I Kärrholm, S. & Tenngart, P. (red.). *Barnlitteraturens värden och värderingar*. Studentlitteratur, ss. 39–50.

Wikland, I. (1983). Framsida [Illustration]. I Lindgren, A. *Titta, Madicken det snöar!*. Rabén & Sjögren.

Åkerström, T. (2012). Värdet av att värdera barnlitteratur. I Kärrholm, S. & Tenngart, P. (red.). *Barnlitteraturens värden och värderingar*. Studentlitteratur, ss. 39–50.

Bilagor

Bilaga 1

Hej hej,

Ni får gärna använda bokomslag i sin helhet, ange upphovspersoner samt förlag. Ni hittar dem sökbara här:

<https://press.norstedtsforlagsgrupp.se/>

Lycka till!

Allt gott,

Jenny

2023-02-14

.....
Jenny Edh Jansen

Kommunikationsansvarig
Rabén & Sjögren

Bilaga 2

Nikolajeva föreställningar		Huvudperson		Biperson		Biperson	
Manliga	Kvinnliga	Man.	Kvin.	Man.	Kvin.	Man.	Kvin.
Starka	Vackra						
Våldsamma	Aggressionshämmande						
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda						
Aggressiva	Lydiga						
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla						
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende						
Aktiv	Passiva						
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt						
Rationella	Intuitiva						
Kort hår	Långt hår						
Byxor/Shorts	Klänning/kjol						
Totalt:							

Bilaga 3

Känner du Pippi Långstrump?

Nikolajeva föreställningar		Pippi		Annika		Tommy	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra	X					
Våldsamma	Aggressionshäm- ade						
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda		X		X		
Aggressiva	Lydiga				X		X
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla		X		X		
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende	X			X		X
Aktiv	Passiva	X			X		X
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt	X			X		
Rationella	Intuitiva		X			X	
Kort hår	Långt hår		X		X	X	
Byxor/Shorts	Klänning/kjol		X		X	X	
Totalt:		4	5	0	8	3	3

Bilaga 4

Titta, Madicken det snöar!

Nikolajeva föreställningar		Lisabet		Alva		Madicken	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra						
Våldsamma	Aggressionshäm- made						
Känslokalla, hårda	Emotionella, milda		X		X		X
Aggressiva	Lydiga						
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla		X		X		
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende						
Aktiv	Passiva	X					
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt				X		X
Rationella	Intuitiva	X	X				
Kort hår	Långt hår		X		X		X
Byxor/Shorts	Klänning/kjol	X	X		X	X	X
Totalt:		3	5	0	5	1	4

Bilaga 5

Den där Emil

Nikolajeva föreställningar		Emil		Emils mamma		Emils pappa	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra						
Våldsamma	Aggressionshäm- made	X		X		X	
Känslokalla, hårda	Emotionella, milda		X		X		
Aggressiva	Lydiga					X	
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla		X				
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende	X					
Aktiv	Passiva	X					
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt	X			X		
Rationella	Intuitiva		X		X		X
Kort hår	Långt hår				X	X	
Byxor/Shorts	Klänning/kjol				X	X	
Totalt:		4	3	1	5	4	1

Bilaga 6

Gittan och gråvargarna

Nikolajeva föreställningar		Gittan		Pojkarna		Flickorna	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra						?
Våldsamma	Aggressionshäm- ade						
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda						
Aggressiva	Lydiga						
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla		X				
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende	X	X				
Aktiv	Passiva	X	X	X		X	
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt		X				
Rationella	Intuitiva						
Kort hår	Långt hår		X	X			X
Byxor/Shorts	Klänning/kjol	X		X		X	X
Totalt:		3	5	3	0	2	2

Bilaga 7

Kenta och barbisarna

Nikolajeva föreställningar		Kenta		”Killarna”		”Flickorna”		Pappa	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.	Ma n.	Kvin. n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra							X	
Våldsamma	Aggressionshäm- ade								
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda		X	X		X			
Aggressiva	Lydiga								
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla								
Skyddande	sårbara								
Självständig	Beroende	X	X	X		X			
Aktiv	Passiva	X	X	X		X			
Analyserande	syntetiserande								
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt								
Rationella	Intuitiva		X						
Kort hår	Långt hår	X		X				X	
Byxor/Shorts	Klänning/kjol	X		X				X	
Totalt:		4	4	5	0	3	0	3	

Bilaga 8

Lill-Zlatan och morbror raring

Nikolajeva föreställningar		Lill-Zlatan		Tommy		Steve	
Manliga	Kvinnliga	Ma n.	Kvi n.	Man	Kvi n.	Ma n.	Kvi n.
Starka	Vackra		X				
Våldsamma	Aggressionshäm ade						
Känslokalla, hårda	Emotionella, milda	X	X		X		
Aggressiva	Lydiga						
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla		X		X		X
Skyddande	sårbara						
Självständig	Beroende	X		X		X	
Aktiv	Passiva	X		X		X	
Analyserande	syntetiserande						
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt						
Rationella	Intuitiva		X				
Kort hår	Långt hår		X	X		X	
Byxor/Shorts	Klänning/kjol	X		X		X	
Totalt:		4	5	4	2	4	1